
Az Európai Külügyi Szolgálat,
mint meghatározó szereplő a közös
európai külpolitikában

Jelige: Pax Romana

Tartalomjegyzék

Tartalomjegyzék.....	2
1. Bevezetés	3
2. Az Európai Unió külpolitikája	4
3. Az Európai Unió közös külügyi és biztonságpolitikai főképviselője	10
4. Európai Külügyi Szolgálat felépítése.....	14
5. Európai Külügyi Szolgálat első éve	17
7. Európai Unió és a harmadik országok	19
7.1. Új európai szomszédságpolitika kiépítése	19
7.2. A déli szomszédság és az Arab Tavasz.....	21
7.3. A keleti partnerség.....	23
7.4. Közel- keleti békefolyamat	24
8. Közös európai külpolitika értelmezése.....	25
9. A külpolitikai elemzés folyamata.....	26
9.1. A külpolitika, mint szakpolitika	26
9.2. Eltérő megközelítések a külpolitikai elemzésben	27
9.3. A külpolitikai döntéshozatal elmélete	30
9.3.1. Racionális döntési modell.....	31
9.3.2. A korlátozott racionális elmélet	32
9.3.3. Racionális döntéshozatalt korlátozó, torzító tényezők.....	33
10. Összegzés	34
11. Bibliográfia	36

1. Bevezetés

Az Európai Unió szerepe a világ minden régiójában napról napra egyre nő. Arra van kényszerítve, hogy folyamatosan újragondolja és újraértékelje a nemzetközi kapcsolatait, de legfőképpen saját maga által betöltött pozícióját a globális szinten.

Már a kilencvenes évek elején egyértelművé vált az Unió számára, hogy politikai és gazdasági téren is meg kell erősítenie a befolyását a világban. A hidegháború után kialakult új világpolitikai helyzet és a gazdasági világ globális kiteljesedése is egyértelműen kényszerítette Európát, helyzetének újraértékelésére.

A huszonegyedik század elején az Európai Unió, mind a 27 tagállama, nap mint nap komoly kihívásokkal találja szembe magát. A 2008-ban kirobbant világgazdasági válság a mai napig erősen érződik az Unió gazdaságán. Ez a tény is komoly szerepet játszott az EU fokozatos lemaradásában a világvezető gazdasági hatalmaktól. Gondolok itt elsősorban az Egyesült Államokra, Kanadára, Oroszországra, de Ázsiában is találunk komoly ellenfeleket, Kína és India személyében. Európának érdekében áll egy szoros együttműködés ezekkel az államokkal, ugyanakkor egy fajta önállóságra is törekednie kell.

Az utóbbi években az arab világban végbemenő radikális változások, továbbra is megfontolt és aprólékosan kitervelt lépéseket követelnek az Uniótól.

Miképp lesz képes az EU ebben a változó politikai és gazdasági helyzetben, az egyre nagyobb és bizonytalanabb biztonsági kihívásokkal növelni világpolitikai helyzetét? Ez nehezen állapítható meg. Fennáll annak a lehetősége, hogy a Lisszaboni Szerződéssel jelentősen megváltoztatott kül – és biztonságpolitika fogja adni a hátteret a változásokra.

Kiemelném azonban azt a tényt, hogy a hagyományos nemzetbiztonsági kérdéseken kívül, (mint az újkorban jelentkező terrorizmus, tömegpusztító fegyverek terjesztése és regionális konfliktusok) az Uniótól megoldást váró egyre szélesedő kihívások száma folyamatosan nő. Az új kihívások között megtaláljuk az éhínség, szegénység, környezeti katasztrófák, fertőző és halálos betegségek terjedését is. Látható, hogy ezek a globális problémák sokrétegűek. Az Unióra pedig, az a feladat vár, hogy gyorsan és hatékonyan összehangoljon több politikát is egyszerre. Ilyen politika a mezőgazdaság, a segélyezés, a humanitárius rendszer működése, a kereskedelem, az egészségügyi rendszer hatékonysága és a kül – és biztonságpolitika. Csak ebben az esetben érhet el jelentős pozitív eredményeket.

A hatékonyság és a jó eredmények azonban nagy áldozatokat kívánnak. Az Európai Unió ezt viszonylag gyorsan megérette, ezért egy újfajta kül – és biztonságpolitikai rendszert kezdett kiépíteni. Azonban ennek a megvalósítása nem egy könnyű feladat, mivel az Unió a

21. századi integrációs fokán nem tudott egységes politikai szereplőként fellépni a nemzetközi politikában. Pontosabban, a tagországoknak jelenleg még mindig nem áll érdekében egy egységes külpolitika létrehozása.

A külpolitika, a tagországok nemzeti érdekek alapján van feldarabolva, így nem tud egységes képet alkotni. A probléma megoldására adhatott volna alapot az Alkotmányos Szerződés, aminek a megvalósítása nem jött létre. Viszont a helyébe lépő szerződés, óriási előrelépést biztosított az Uniónak, azzal, hogy létrehozta a közös külügyi és biztonságpolitikai főképviseleti posztot és az ő irányítása alá tartozó, intézményi rendszert, a Európai Külügyi Szolgálatot (EKSZ). Dolgozatom fő témája a Főképviselet és a Külügyi Szolgálat első évének eredményei, a jövőre vonatkozó lehetőségeinek elemzése, az EU-nak a közös külpolitikájának és döntéshozatalának, elméleti hátterének alakulásának a vizsgálata. Milyen hatékonysággal érték és érik majd el az Unió által kitűzött jövőbeli elképzeléseket. Ezen felül pedig milyen hatékonysággal oldották meg az eddig felmerülő problémákat.

2. Az Európai Unió külpolitikája

A második világháború után bekövetkező Európa újraépítésének programja és a hosszú, több mint negyven évig tartó hidegháború kétpólusú világának felbomlása után jelentkező (kialakuló) nemzetközi rendszer alapján meghatározta az európai integrációs folyamat irányát. Egyértelművé vált az összes tagállamban, hogy szükség van valamilyen regionális együttműködésre, mely lehetővé teszi a gazdasági és politikai pozíció erősödését.

Mivel Európa a hidegháború során ketté volt osztva, a két tömb egyértelművé tette a gazdasági és politikai fejlődési irányt, ezért csak kettéosztó vasfüggöny határáig lehetett bármilyen nemű integrációt létrehozni. Ebben az időben, a nyugati világban olyan rendszer alakult ki, mely katonai védelmet építettek ki a „szovjet rendszer” fenyegetéseivel szemben. Ezt a védelmet az Észak-atlanti Szerződés, a NATO biztosította. Ezáltal az uniós integráció gazdasági irányt vett. Nem volt kétség afelől, hogy az integrációban résztvevő országok legfőbb célja függetlenedni gazdaságilag az USA-tól, és kiépíteni egy új, biztonságos Európát. A folyamat következményeként 1957-ben következett be a Római Szerződés aláírása, ami hivatalosan is létrehozta az Európai Gazdasági Közösséget (EGK). Ez a szerződés semmiféle rendeletet nem tartalmaz, ami a külpolitikára vonatkozna. Viszont fontos megemlíteni, hogy a szerződésben rögzítve vannak egyes területek. Ilyen a vámpolitika vagy a kereskedelem-politika, melyek által az EGK tagországok egységesen képviseltetik magukat

már ebben az időben is a világgazdaságban¹. A szerződésnek és a kiváló politikai vezetésnek köszönhetően az elkövetkező években az EGK-ban sikeres és gyors gazdasági fejlődés következett be. Azonban semmilyen politikai fejlődést nem lehetett tapasztalni az integráción belül. Számos politikai közeledés, pontosabban csak próbálkozás történt az EGK megalakulása előtt is, de egyik sem járt sikerrel. Ilyen próbálkozásnak tekinthető a sikeres és 1951. április 18-án aláírt Európai Szén- és Acélközösség (ESZAK) megalakulását követően kidolgozott Európai Védelmi Közösség (EVK). Az ESZAK sikereit látva az európai föderalizmus hívei úgy gondolták, hogy itt az ideje egy magasabb szintű politikai integráció megteremtésére. A terv már 1950-ben lett meghirdetve és alapjául szolgált az akkori francia miniszterelnökről elnevezett Pléven-terv. A terv a francia kormány kezdeményezésére jött létre, és egy közös európai haderő kiépítését tűzte ki célul. Sajnos, 1954-ben meg is bukott, mivel egyik ország sem volt hajlandó (maga a javaslatot tevő Franciaország sem) lemondani nemzeti szuverenitásáról ilyen szinten². Magával a tervvel és a EVK-val elbukott a Európai Politikai Közösség (EPK) létrehozása is.³ Az EVK Szerződést hivatalosan 1952. május 27-én írták alá Párizsban az ESZAK tagországai. A szerződésben egyértelműen fel voltak sorolva a tagállamok kötelezettségei az Európai Hadsereg felé, ötven évre előre. Tagországok a szerződésben foglaltak szerint vállalták, hogy az egész hadseregük szárazföldi és légi erejét rendelkezésre bocsájtják. Továbbá, egyes tagországok csak gyarmati megszállás és háborús célokra rendelkezhetek hadsereggel. A Szerződés pontosan kitért minden egyes dologra, ami a hadsereg kiképzésével, sorozásával, toborzásával, oktatásával, fegyverzetével és felépítésével kapcsolatos.⁴ Az EVK működését a NATO főparancsnokságához kapcsolták szorosan. A közös haderő a NATO főparancsnokának irányítása alatt lett volna. Mivel Franciaországban tartottak egy német újrafegyverkezési kísérlettől, ezért biztosítékot kértek Londontól és Washingtontól egy ilyen eset bekövetkezésére. Ekkor született meg a három oldalú nyilatkozat, amely abban az esetben lépne érvénybe, amint az NSZK elhagyja az EVK-t.⁵ Ahhoz, hogy a szerződés érvénybe lépjen, a tagállamok ratifikálására volt szükség. Mivel ez nem következett be, ahogy már említettem korábban, a szerződés megbukott.

Az Európai Védelmi Közösség bukását követően maguk a tagállamok is szükségét látták egy védelmi politika kidolgozásának. Ezért volt egy második próbálkozás is. A

¹ Gazdag Ferenc (2003): *Az Európai Unió közös kül- és biztonságpolitikája*. Osiris. Budapest, 91. o.

² Horváth Zoltán (2011): *Kézikönyv az Európai Unióról*. HVG-ORAC. Budapest. 27–28. o.

³ 1953– 54 során az ESZAK-ban a külügyminiszterek tárgyaltak egy politikai integrációról, amit úgy neveztek el, hogy Európai Politikai Közösség (EPK) , azonban azzal, hogy elvetették az EVK-t, megbukott maga az EPK is.

⁴ Gazdag Ferenc (2005): *Európai integráció és külpolitika*. Osiris. Budapest. 142. o.

⁵ Gazdag Ferenc (2003): *Az európai Unió közös kül- és biztonságpolitikája*. Osiris. Budapest. 74. o.

tagállamok, az Egyesült Királysággal közösen, létrehozták a Nyugat-Európai Uniót (NYEU: 1954-ben). Az uniónak az volt a lényege, hogy az NSZK valamilyen felügyelet alatt legyen, és be legyen vonva a nyugati politikába. A NYEU sem volt önálló szervezet, ugyanúgy alá volt rendelve a NATO főparancsnokának, mint eredetileg az EVK is. Viszont lényeges különbség a kettő között, hogy míg az EVK egy Európai Hadseregről szól, addig a NYEU csak közös európai haderőt hozott létre. Mivel a Nyugat-európai Unió teljesen alá volt rendelve a NATO-nak, nagyon kicsi volt a jelentősége. Már a hetvenes évekre teljesen értéktelenné vált.

További próbálkozásokként említhető a két Fouchet-terv (1961; 1962.), melyek előzménye De Gaulle mélyebb politikai együttműködésre, vonatkozó javaslata és a tagországok külügyminisztereinek döntése, hogy háromhavonta tartanak közös megbeszéléseket. A Fouchet-tervek kezdetlegesen, de intézményesítették a külügyi együttműködéseket a tagországokban. Olyan dolgokat tartalmaztak, mint rendszeresen ülésező kormányfői (vagy külügyminiszteri) Tanács létrehozása, egyhangú döntéshozatallal. Egy a Tanácsot támogató külügyi tisztviselőkből álló Titkárság, ezen felül létrehoztak négy állandó kormányközi Bizottságot: kulturális, kereskedelmi, védelmi és külpolitikai, és egy Közgyűlést.

Észrevehető, hogy a nemzeti politikák vannak előtérben, a nemzetek felettivel szemben. Azonban ezt sem találták megfelelőnek, így a Fouchet-tervek is megbuktak.⁶ A tagországok úgy vélték, hogy azok jelentősen eltérnek az eredeti EGK Szerződésben foglaltaktól, ezzel fennállt a lehetősége annak, hogy más irányba vigyék az integrációt. A következő politikai egységhez vezető állomás az 1970-ben elkészült Davignon-jelentés. Lényege egy külügyi együttműködés volt.⁷ Luxemburgban fogadták el, ami ezáltal létrehozta az Európai Politikai Együttműködést (EPE). A jelentést 1973-ban újra elfogadták kisebb kiegészítésekkel. Az EPE-nek három fontos célkitűzése volt, de én csak egyet emelnék ki. A legfontosabb célkitűzés volt harmonizálni a nemzeti álláspontokat, amit úgy tudnak elérni, ha kialakítanak egy közöset. Ha sikeresen megalkották, akkor erre a kialakított közös álláspontra kell támaszkodni a jövőben és a későbbi közös fellépések során is. Lényegében arról volt szó, hogy a fontos külpolitikai lépéseik előtt konzultációt tartanak. Ez mindenki számára elfogadható volt.⁸ Az EPE működése több szinten is hatékony volt. Az egyik kiemelten fontos az ENSZ-ben tanúsított, összeegyeztetett, közös fellépésben volt látható a tagországok

⁶ Gazdag Ferenc (2005): *Európai integráció és külpolitika*. Osiris. Budapest. 200-201. o.

⁷ Horváth Zoltán (2011): *Kézikönyv az Európai Unióról*. HVG-ORAC. Budapest. 537. o.

⁸ U. o.

irányából. A másik hatékony együttes fellépés a hetvenes évek második felében volt, az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezleten (EBEÉ- ami az EBESZ elődszervezete volt). Itt egységes fellépést tanúsítottak a szocialista országokkal szemben. A harmadik országokban létrehozott diplomáciai képviselők azonban nem mindig voltak hatékonyak, így amikor ezekben az országokban válság, konfliktus helyzet alakult ki, mint az 1973 októberében fellépő arab-izraeli háború, egyszerűen elakadt a Közösség együttes fellépése.⁹ Jelentős és új fordulópontra volt az 1986 februárjában aláírt Egységes Európai Okmány (SEA). A SEA egyértelműen érintette az Európai Politikai Együttműködést. Az EPE valójában a Közösség intézményein belül működött, ezért volt szükség változtatásra, és ezt az Egységes Európai Okmány biztosította azáltal, hogy az integrációt kiegészítette a külpolitika kérdésével. Lényegében a SEA beemelte az Európai Politikai Együttműködést az Európai Közösség (EK) jogi kereteibe, de jelentős változtatást tartalmilag nem végzett.¹⁰ A rendszer jól működött, viszont ahogy már említettem, nem volt könnyű mindig megalkotni a tagállamok közös álláspontját.

Az igazi fordulópontra a külpolitika fejlődésében a szovjetrendszer összeomlása volt. A második világháború óta, több mint negyven évig az integráció majdnem zavartalanul fejlődhetett a NATO védelme alatt. Új helyzet állt elő, amire a Közösségnek elég gyorsan kellett reagálnia. Közép-Kelet Európában több állam is önállósodott, ami jelentősen megrengette a politika jövőjét, ezáltal kifejtette hatását az államok biztonságérzetére.

Jelentős előrelépés következett a Közösség számára 1992-ben, amikor aláírták a Maastrichti Szerződést, amely először is létrehozta az Európai Uniót (EU) és új alapokra fektette a tagállamok közös külpolitikáját, pontosabban kialakított egy pilléres rendszert az Unión belül és az egyik pillérre tette a Közös Kül- és Biztonságpolitikát (KKBP). Az első pillér az Európai Közösségek, míg a harmadik a Bel- és Igazságügyi Együttműködés volt.¹¹ Azonban ezektől a pillérektől eltérően a KKBP csak kormányközi szinten jött létre. A Szerződés jogi háttérrel adott a külpolitikának és megteremtette a lehetőséget az EU számára, hogy valóban egységesen lépjen fel az nemzetközi szinten. Ezen felül a Tanácsnak is biztosított beleszólást a külpolitikával kapcsolatban. Létre jött egy új főigazgatóság, melynek feladata, hogy nyomonkövesse és ellássa a KKBP által a Bizottságra háruló feladatai.

⁹ Gazdag Ferenc (2003): *Az európai Unió közös kül és biztonságpolitikája*. Osiris. Budapest. 110. o.

¹⁰ Gazdag Ferenc (2005): *Európai integráció és a külpolitika*. Osiris. Budapest. 227. o.

¹¹ U. o. 238. o.

Az Amszterdami Szerződés aláírását több téren is kudarcosnak nevezik, azonban épp a KKBP terén mondható rendkívül eredményesnek.¹² Az 1996-97-ben rendezett kormányközi konferencia egyik legfőbb célja az volt, hogy erősítse a KKBP közösségi jellegét és valóban létrehozzák a közös külpolitikát. A valódi előrelépés csak 1997. október 2-án, az Amszterdami Szerződés aláírásával következett be, amikor a gyakorlatban is növelték a közös kül- és biztonságpolitika hatékonyságát. Igaz, nem szerepeltek a módosításokban radikális változások, de komoly elhatározás van a Szerződésbe foglalva néhány új elemmel. Megváltoztatták a KKBP döntéshozatali rendjét és jogi eszközeit, ezen felül pedig kisebb változtatásokat végeztek az egyes intézmények szerepében. Két fontos előrelépést emelnék ki a döntésekből. Az egyik a konstruktív tartózkodás intézménye, aminek az a lényege, hogy ha valamelyik tagország nem kíván részt vállalni az együttes fellépésben, valamilyen egyéni okból, akkor a tartózkodásával ne gátolja a többiek esteleges közös fellépését. A második általam kiemelt döntés a kül- és biztonságpolitikai főképviseelői poszt bevezetése volt. Ezzel a poszttal azt kívánták volna elérni, hogy egy személyben legyen képviseltetve és összpontosítva az Unió közös álláspontja a külpolitika terén.

Azonban az eredeti ötlettől eltérően nem egy újonnan létrehozott posztról van szó, hanem a Tanács főtitkárságának (korábban bürokratikus poszt) vezetőjét bízták meg, ami azonban jelentős tisztség átalakítással járt. A poszt valójában a Tanács elnökségének külpolitikai téren való megsegítése, ebbe beleértve a külső partnerekkel való politikai tárgyalások lebonyolítását. Akit először és egyben utoljára bíztak meg ennek a posztnak a betöltésével, az 1999. október 18-án kezdte meg a feladatai ellátását, Javier Solana volt. Korábban már betöltötte a NATO főtitkárának posztját. Másodszorra is ő töltötte be a főtitkári szerepet 2004-ben, így egészen a poszt átalakításának (Lisszaboni Szerződés) hatálybalépéséig ő végezte a feladatot, 2009 decemberéig.¹³

Mielőtt Javier Solana megkezdhette működését főképviseelőként, 1999 júniusában a britek kezdeményezésére (és a közös európai védelem politikával kapcsolatos heves viták) mely utóhatása volt az 1998-99-ben kialakult koszovói válságnak, Kölnben rendeztek csúcsot. A megbeszélésen létrehozták az Európai Biztonság- és Védelempolitika (EBVP) névvel illetett együttműködést. Részletesen nem dolgozták ki, és nyitva maradt a katonai képesség megteremtésének alapvetően rendkívül fontos kérdése. Ebbe beletartozik az EU–NATO kapcsolat és az EU-n kívüli országok bevonása. A kölni csúcs nyitva maradt kérdéseinek nagy részét ugyanennek az évnek decemberében a helsinki csúcson dolgozták ki. Pontosan

¹² Horváth Zoltán (2011): *Kézikönyv az Európai Unióról*. HVG-ORAC. Budapest. 44– 45. o.

¹³ Horváth Zoltán (2011): *Kézikönyv az Európai Unióról*. HVG-ORAC. Budapest. 542– 543. o.

meghatározták a Kölni Nyilatkozat elképzeléseit. Ide tartozik az az elhatározás, hogy 2003-ra mindegyik tagállam felállít egy úgynevezett gyorsreagálású egységet, mely képes lesz 60 napon belüli telepítésre, és fenntartható legalább egy éves intervallumban. Ez volt az európai biztonság- és védelempolitika felállításának az angol szóval elnevezett Headline Goal-ja (magyarul képességfejlesztési célkitűzés). A tagországokat azzal győzték meg a nyilatkozat elfogadására, hogy ez nem kívánta meg egy újabb európai hadsereg létrehozását, hanem egy válságkezelésre alkalmas és csak szükség esetén bevethető több nemzetiségű haderő lesz. 2000 második felében november 20-án Brüsszelben tartottak egy újabb konferenciát, melynek lényege az volt, hogy egyes tagországok meghatározták, mekkora haderővel fognak hozzájárulni önként ahhoz, hogy sikeresen létrehozzák időre (2003-ra) a gyorsreagálású, krízismegoldó alakulatokat.

A tagállamok a kölni és a helsinki csúcsok után fontosnak tartották az ott meghozott döntések szerződésbe foglalását. Erre jó alkalom volt a 2000. december 7–10-én elfogadott Nizzai Szerződés. A szerződés ezen felül tartalmazott kisebb módosításokat a korábban létrehozott intézményekkel kapcsolatban, de továbbra is kérdéses maradt az EU–NATO viszony (pl. nem EU-s, de NATO tagországok bevonása) és a haderő kérdése. Mivel az eredetileg 2003-ra tervezett gyorsreagálású haderő kialakítása során módosítások léptek fel, a Tanács úgy döntött 2004. májusában, hogy megerősítés érdekében létrehozza a 2010-es képességfejlesztési célkitűzést (2010 Headline Goals). Az új célkitűzés, számos új kiegészítő végcél határozott meg, mint a légi, földi, tengeri stratégiaszállítás erősítését. Az EU védelmi miniszterei 2004 novemberében bejelentették, hogy a felajánlások alapján 13 harci csoport jött létre, akik bevethetők békefenntartási célokra akár Európán kívül is. Ezen felül pedig még az Európai Tanács 2003. december 12-13-i ülésén jóváhagyták az EU új biztonsági stratégiáját, az Európai Biztonsági Stratégiát. A Stratégia egyik kiemelkedően fontos döntése a megelőző csapás lehetősége, mely által megakadályozhatóvá válnának a humanitárius katasztrófák. Ezen felül előrelépés történt az EU-USA kapcsolatban, 2001-után pedig a terrorizmussal kapcsolatos óvintézkedések is megjelentek. Több missziót is indított az EU ebben az időszakban, melyek közül több is sikeresnek mondható.¹⁴

Az Unió érzékelte, hogy óriási reformokat hajtott végre Nizza óta. Sokan úgy érezték, itt az idő egy újabb integrációs lépés megtételére, ezért 2004. október 29-én aláírták az Alkotmány Szerződést. Mivel a ratifikációs folyamatnál derült ki, hogy valójában, az aláírás ellenében továbbra sem tartják megfelelő lépésnek a tagországok, (mivel attól féltek többen

¹⁴ Horváth Zoltán (2011): *Kézikönyv az Európai Unióról*. HVG-ORAC. Budapest 547–556. o.; 565–567. o.

is, hogy az integráció a szupranacionalitás felé indult el), a Szerződés megbukott. Azonban az elvégzett kisebb-nagyobb módosítások után, mivel továbbra is fontosnak tartották a változások szerződésbe foglalását, létrehozták a Lisszaboni Szerződést. A módosító szerződés 2009. december elsején lépett hatályba, és egy teljesen újfajta kül- és biztonságpolitikát hozott létre. A korábban említett és a főtémámnak tartott Főképviselői poszt létrehozását és a főképviselőt támogató intézmény, az EKSZ létrehozását tette lehetővé.

3. Az Európai Unió közös külügyi és biztonságpolitikai főképviselője

A Lisszaboni Szerződés által bevezetett reformok előtt az Unió külpolitikájának az egyik legfőbb negatívuma az volt, hogy a külügyek nem alkottak egy egységet, nem volt egy egységes európai álláspont. Mivel a kül- és biztonságpolitika egy külön, második pillérbe tartozott, a hárompilléres rendszerben, a Tanács soros elnökségben levő ország külügyminisztere és egy, a Tanács főtitkárságában kijelölt kül- és biztonságpolitikai főképviselő döntött, az Unió külügyi álláspontjáról. Viszont meg kell jegyezni, hogy ez semmiképp sem egy egységes álláspont volt a tagországok oldaláról, mivel ekkora fokú beavatkozást nem engedtek. Lisszaboni Szerződés előtt, az első pilléres külpolitikával, az Európai Bizottságban kijelölt biztos foglalkozott, akinek a feladata egy bizonyos szinten működő külpolitika kialakítása volt.

Az Alkotmány Szerződés megalkotásánál és aláírásánál, a felek egyetértettek azzal, hogy a külügyeket egy személyben kell összpontosítani. Ezért az Alkotmányszerződés létre akarta hozni az Európai Unió külügyminiszteri posztját. A Szerződés megbukott a ratifikációs folyamat során és helyette a Lisszaboni Szerződést írták alá mely jelentős módosításokat tartalmazott. Az új szerződésnek sikerült ratifikálni is, amit elsődlegesen az Alkotmányszerződésnek nem sikerült. Néhány tagállam követelésére a külügyminiszteri elnevezést is elvetették, létrehozva helyette az Unió külügyi és biztonságpolitikai főképviselőjét.

Az a személy aki ezt a posztot betölti, egy személyben fogja egyesíteni a korábbi kül- és biztonságpolitikai főképviselő, a Bizottság külkapcsolatokért felelős biztosának és a Európai Tanács külkapcsolati osztályának elnöki posztját amit eddig a soros elnökséget betöltő ország külügyminisztere töltött be. A főképviselő feladata tehát nem egyszerű főképviselő, hanem ő lesz a Bizottság alelnöke és a Külügyek Tanácsának elnöke. A

Lisszaboni Szerződés ezáltal sokkal magasabb szintre emelte a posztot, sőt döntő szerephez helyezte.

A kettős kötődés, amivel ezen túl rendelkezik, feljogosítja, hogy az Európai Bizottság és az Európai Tanács munkájában is aktívan részt vegyen és döntő szerepet vállaljon, ha az szükséges.

Egy főképviselő kinevezéséhez szükség van az Európai Tanács minősített többségéhez, és a Bizottság elnökének egyetértésére. Megbízásának megszüntetéséről, ugyan ilyen eljárással dönthetnek. Abban az esetben, ha valamilyen oknál fogva a Európai Bizottságban olyan helyzet alakul ki ahol a főképviselőt Bizottsági alelnökségéről lemondatták (vagy lemond), azzal csak a Bizottsági tagsága szűnik meg, a többi posztja megmarad.

Legfőbb hatásköreit tekintve az Unió külügyi és biztonságpolitikai főképviselője az aki a legjobban befolyásolhatja az EU külpolitikájának alakulását az által, hogy kezdeményezőként léphet fel és javaslatokat tehet az Unió kül- és biztonságpolitikáját tekintve. Mivel ő a Külügyek Tanácsának az elnöke, ez által a Tanácstól kapott felhatalmazás révén, egységesen képviselheti az Unió érdekeit. Ennek megvalósítása érdekében, az Unió nevében tárgyal és képviseli az álláspontját, biztosítva közben a külső tevékenységek összhangját. Mivel a Bizottság álláspontját is erősen képviselteti és az Európai Parlamentnek is rendszeres beszámolóval tartozik, folyamatos egyeztető munkákat végez az EU-n belül is. Folyamatos tájékoztatásra köteles a külügyek és a biztonságpolitika alakulásáról. A Lisszaboni Szerződés a hatálybalépése után pontosan két új posztot hozott létre, az Európai Bizottság elnöke mellett. Az Európai Tanács állandó elnökének posztját és a külügyi és biztonságpolitikai főképviselőt.

Annak érdekében, hogy könnyebben működjenek és rövidebb ideig keljen egyeztető munkákat végeznie, a főképviselő munkájának teljes támogatására létrehoztak, egy a főképviselőnek beszámolni köteles és alárendelt intézményt, az Európai Külügyi Szolgálatot (EKSZ). Az EKSZ mellett a főképviselő rendelkezésére állnak a harmadik országokba működő diplomáciai küldöttség tagjai is.¹⁵

Miután a ratifikáció befejeződött, egy olyan kérdés fogalmazódott meg az EU vezető politikusaiban, hogy ki is legyen az a személy aki egységesíteni próbálja az Unió külpolitikáját, vagy legalább egységesen képviselteti harmadik felekkel szemben.

Ebben az időben a sajtóban felmerült Adrian Severin ismert balközép román EP-képviselő neve. Volt miniszterelnök-helyettesként és külügyminiszterként Severin kísérelt

¹⁵ Horváth Zoltán (2011): Kézikönyv az Európai Unióról. HVG-ORAC. Budapest. 107.-108.o.

hiba lett volna alábecsülni. Komoly politikai súllyal rendelkező politikusok egyike, mivel ő a Szocialisták és Demokraták (S&D) csoport külpolitikai alelnöke. Magas pozícióval rendelkezett az ENSZ-ben, az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezetben, az Európa Tanácsban, és az Európa jövőjével foglalkozó Konventben. További komoly esélyesnek számított a brit külügyminiszter David Miliband, ezen felül felmerült még például Frank-Walter Steinmeier, volt német külügyminiszter, Giuliano Amato, volt olasz miniszterelnök, valamint Elisabeth Guigou, volt francia miniszter neve is.¹⁶ Azonban komoly megdöbbenéssel fogadták az EP képviselők 2009 novemberében azt a hírt, mi szerint az Európai Tanács vezetői a Lisszaboni Szerződés által megalkotott kül- és biztonságpolitikai főképviseelő posztot Catherine Ashtonnak, Upholland bárónőjének, munkáspárti brit politikusnak adták. Kinevezése utáni hónapokban komoly vádak érték lady Ashtont. A bárónő a Szerződés hatálybalépésekor, ami pontosan december 1-én volt, hivatalosan is betöltötte posztját. Többen is kétkedéssel fogadták a kinevezését, mivel a főképviseelő asszony korábban a Bizottság kereskedelmi biztosa volt egy évig és semmilyen előtapasztalattal nem rendelkezik a külügyek terén.

Ashton főképviseelőt, 2009. december elején hallgatta meg az Európai Parlament. A brit bárónő komoly kérdésekre számíthatott a brit euroszeptikus képviselőktől, akik szerint Lady Ashton jelentős összegeket fogadott el egy antinukleáris kampánycsoport nevében, a Szovjetuniótól, 1980-as években.¹⁷

A főképviseelőnek címzett kérdéseknek a többsége Ashton kompetenciájával volt kapcsolatos. Ugyanis többen aggódtak, hogy a bárónő nem lesz képes betölteni a posztot. Ezeket a vádakokat a főképviseelő asszony határozottan elutasította, mivel szerinte, megfelelő a tapasztalata és az EU vezető politikusai is bizalmat szavaztak neki. Az egyik fő szeptikus Lady Ashtonnal kapcsolatban, Daniel Cohn-Bendit volt, a Zöldek EP-képviselőcsoport társelnöke. Aki szerint érthetetlen, hogy egy ilyen fontos posztot egy tapasztalatlan biztosnak adják, aki semmi jelentős nem ért el a rövid pályája során. Ami a képviselő még jobban zavarta, az a képviselőasszony nemzetisége. Szerinte, a képviselőasszony nem lesz képes az Unió érdekeiben cselekedni. El kell majd döntenie, hogy a hazája politikát folytatva, tipikusan

¹⁶http://kitekinto.hu/europa/2009/10/29/roman_epkepvisel_palyazik_az_eu_kulpolitikai_allasa_ra/ Letöltés: 2012. április 25.

¹⁷ http://kitekinto.hu/europa/2009/11/27/alkalmatlan_a_f_kulugyer/ Letöltés: 2012. április 25.

brit ambivalenciát tanúsít az Unió külpolitikával szemben, vagy határozottan az EU mellett áll majd ki.¹⁸

A meghallgatást követően, Ashton főképviseelő asszony, december 17-én egy több oldalas The Times cikkben ismertette jövőbeli terveit.¹⁹ A brit sajtó azokban a napokban tele volt olyan vádakkal miszerint, az EU vezetők megint a polgárok megkérdezése nélkül, zárt ajtók mögött hoztak meg egy rendkívül fontos döntést. Attól tartottak, hogy a rossz politikai döntés miatt a brit politikusok hátrányba kerülnek a francia és német politikusokkal szemben. Lady Ashton a The Times-nak adott közleményben kiemelte a fontosságát a kooperációnak az Amerikai Egyesült Államokkal, Oroszországgal, Kínával, Indiával és Brazíliába. A közös külpolitikát közelebb kell hozni az állampolgárokhoz, és azt is kiemelte, hogy minden általa meghozott fontos döntés mögött, komoly nemzetállami külügyminiszterekkel való tárgyalás és egyeztetés lesz.²⁰

Az USA-val való egyeztetése már a főképviseelő kinevezését követően, jelentősen megakadtak. Ugyanis 2010 februárjában tervezett EU-USA csúcson az amerikai elnök Barack Obama, bejelentette, hogy nem fog részt venni. Ezután komoly vita sorozat következett, miszerint ez egy bizonyíték arra, hogy a külpolitika még ezek után sem egységes. Ezt sokak szerint alátámasztja az amerikai külügyminisztérium értekezletekért felelős hivatalnokának a kijelentése, mivel hogy az EU-USA csúcs helyszíne körül vita alakult ki, hogy majd ha eldöntötték értesítsék a hivatalt. Ezt visszautalásnak lehet tekinteni egy régi problémára.²¹

Stanley Crossick a Brüsszeli székhelyű European Policy Centre elnöke, blogjában kiemelte, hogy ez rettentően rosszul festi le az Unió helyzetét. Több parlamenti képviselő egyetértene abban, hogy nem csak ez volt egy óriási presztízsvesztés az Unió számára, hanem a Haiti katasztrófa és az Egyiptomi események utáni Ashton intervenció elmaradását még súlyosabb hibának tekintik. Daniel Cohn-Bendit képviselő szerint, ha az Egyesült Államok képviselet, Hillary Clinton vezetésével, ki tudott látogatni a katasztrófa helyszínére, miért találta nehéznek ugyan azt megtenni Lady Ashton is. Holott egyik kiemelkedően fontos feladata, hogy az Uniót képviselje ilyen helyzetben.²² A főképviseelő szóvivője azzal magyarázta a távolétét, hogy az Egyesült Nemzetek Szervezetének (ENSZ) különleges

¹⁸ http://kitekinto.hu/europa/2009/11/27/alkalmatlan_a_f_kulugyer/ Letöltés: 2012.április.25

¹⁹ <http://www.thetimes.co.uk/tto/public/sitesearch.do?querystring=+Catherine+Ashton&x=0&y=0&p=tt&o&pf=all&bl=on#/tto/public/sitesearch.do?querystring=Catherine+Ashton&navigators=&from=20091217&to=20091222&p=tto&pf=all&bl=on&service=searchframe>

Letöltés: 2012. április.24

²⁰ U.o.

²¹ <http://crossick.blogactiv.eu/2010/02/02/eu-us-summit-egotistical-wrangling/> Letöltés: 2012.április.26

²² <http://euobserver.com/9/29299> Letöltve: 2012. április.25

kérésére, nem akarta blokkolni a légi közlekedést, akadályozva a segélyszállítmányok érkezését ebben a válságos időben.²³ Nagy port kavart az a hír is miszerint, David Cameron brit miniszterelnök egy nappal előbb érkezett Kairóba mint Ashton. Cameron volt az első magas beosztású politikus, aki Egyiptomba látogatott Mubarak távozása után. David Cameron birt miniszterelnökként volt jelen nem pedig EU tagállam vezetőjeként, sokak szerint ezzel jelezve, hogy Nagy Britannia nem tekinti magát teljes mértékben EU tagnak. Ashton másnap érkezett meg Kairóba és biztosította az egyiptomiakat az Unió támogatásáról.²⁴

Az EU több vezető politikusa a hibákat azzal magyarázza, hogy egy ilyen jelentős intézményrendszert és egy ilyen posztot a kiépítésére sok idő szükséges, hogy gond nélkül működjön. Többek között a Bizottság elnöke, José Manuel Barroso is arról beszélt, hogy szakítani kell a Lisszaboni Szerződés aláírása előtti idővel, itt az ideje a cselekvésre.²⁵

Pozitív fellépésnek viszont tekinthető az Iráni atom program korlátozásával kapcsolatos párbeszéd, mivel jelentős eredményeket értek el Ashton a feszültségek feloldásával és a nagyobb konfliktusok elkerülésével.²⁶

Ashton főképvisele asszony, kinevezését követően többször is hangsúlyozta annak fontosságát, hogy egy sikeresen és hatékonyan működő EKSZ nélkül, nem igazán érhető el eredmény. Egy ilyen intézmény kiépítésére nem elegendő pár hónap, mindenki egyetért abban, hogy az elkövetkező pár évben ez lesz az egyik fő feladat. A jelenleg 140 országban működő diplomáciai szolgálat beindítására is idő szükséges.

4. Európai Külügyi Szolgálat felépítése

Az Európai Külügyi Szolgálat a Lisszaboni Szerződés által létesített szerv, mely az Unió külügyi és biztonságpolitikai főképvisele munkájának támogatására hoztak létre. Kapcsolatrendszere az egész világot felölele és a legfőbb célja az Európai Unió külpolitikájának végrehajtása. Legfőbb részének a vezérigazgatóságokat tekintjük melyek hat osztályból tevődnek össze. Mindegyik osztályon több száz tisztviselő dolgozik és fölöttük állnak a vezérigazgatók. Az osztályok legfőbb feladatai a költségvetés megalkotása, a személyzet toborzása, a globális ügyekben való részvétel (pl. klímaváltozás, emberi jogok

²³ <http://euobserver.com/9/29299> Letöltve: 2012. április.25

²⁴ <http://www.bruxinfo.hu/cikk/20110221-cameron-beelozte-ashtont-.html> Letöltés: 2012. április 24

²⁵ http://kitekinto.hu/europa/2010/02/11/az_ures_beszed_ideje_lejart/ Letöltés: 2012. április 24

²⁶ <http://www.bruxinfo.hu/cikk/20101116-decemberben-folytatodhatnak-az-irani-atomtargyalasok.html>
Letöltés: 2012. április. 25

betartása és a demokratizálódási folyamat támogatása egyes régiókban), a nemzetközi, multilaterális szervezetekben való szerepvállalás, a szomszédságpolitika kidolgozása és a csatlakozási politikák felügyelete és felgyorsítása. Olyan országokkal való kapcsolat fenntartás melyek gazdaságilag fontos szerepet játszanak az Unió gazdasági és geopolitikai-stratégiai kapcsolataiban. Ilyen országok Oroszország, Közép- Ázsia és a Közel-Kelet területén levő államok. A Külügyi Szolgálat magába foglalja a biztonsági, stratégiai-politikai, jogi, tervezési osztályokat, a tájékoztatásra, információáramlásra és személyi adatvédelemmel foglalkozó részlegeket.²⁷

A Tanácsból és az Európai Bizottságból is kerültek át részlegek az EKSZ-hez. Ide olyan részlegeket sorolunk, akiknek a fő profilja a válságkezelés, tervezés, EU katonai vezérkar, hírszerzési igazgatóság és az Unió helyzetelemző központja. Bizottsági hatáskörből az EKSZ-be átkerült a szomszédság politikáért felelős osztályok, az emberi jogok és a kelti partnerségért felelős munkacsoportok.²⁸

Az EKSZ személyzetét ötezer fő felett határozták meg. Jelenleg 3611 alkalmazottja van, közülük 1551 fő Brüsszelben, 2060 fő pedig a világ különböző pontjain elhelyezett 140 uniós küldöttségen dolgozik. Legújabb ilyen diplomáciai küldöttséget Dél-Szudánban és Líbiában nyitott az EKSZ.²⁹

A személyzet három különböző helyről tevődik össze. Körülbelül kétharmad a Bizottsági munkacsoportokból, osztályokból és a Tanácsi rendszerből kerül ki. Ezt egészítik ki a tagállamokból érkező diplomaták, akik a legtöbb felsővezetői posztot tölti be.

A főképviselő feladata kijelölni legközelebbi munkatársait. Helyettesei legfőbb feladatai a bővítés politika, fejlesztési programok, valamint a humanitárius segélypolitikában való illetékesség lesz. Ezen felül annak a tagállamnak a külügyminisztere is aktívan részt vállal, amelyik tagállam épp a soros elnökséget tölti. Ezzel a gesztussal biztosította az EP képviselőket, hogy a kül- és biztonságpolitikai főképviselő helyettesei politikai kinevezettek legyenek. A Külügyi Szolgálat napi ügyeinek igazgatását, Pierre Vilmont, főtitkár látja el. David O'Sullivan író diplomata feladatai költségvetés és személyzeti adminisztráció kérdései lettek. O'Sullivan egykor a korábbi bizottsági elnök, Romano Prodi, kabinetjének vezetője

²⁷ Kiss J. László (2011): Európai Külügyi Szolgálat, avagy lehet-e global payerből global player? MKI – tanulmány. 14.o.

²⁸ U.o.

²⁹ http://europa.eu/generalreport/pdf/rg2011_hu.pdf Letöltés ideje: 2012. április 25.

volt. A politikai kérdések helyettes főtitkára, a német származású diplomata Helga Maria Schmidt kapta, amíg a lengyel származású Maciej Popowski, az intézményközi kérdésekért lett felelős. Miroslav Lajčák, a volt szlovák külügyminiszter, valamint a valamikori nemzetközösségi Bosznia - Hercegovináért felelős főbiztos, most az EKSZ, EU és Nyugat – Balkán, valamint Kelet – Európa és Oroszország kapcsolataért felelős osztályvezetői posztot kapott. A legújabb washingtoni nagykövet Joao Vale de Almeida lett, aki bizottsági munkatárs és Barroso bizottsági elnök közeli munkatársa. A veteránnak számító olasz diplomata, Agostino Miozzo kapta a nemzetközi segélyművellet irányítását.

Az Európai Parlament követelésére, az EKSZ által kiépített konzuli szolgálat ne csak önmagában működjön, hanem az EU tagországai körével működjön együtt, ezzel tehermentesítve a tagországokat és egységes képet alkosson a nemzeti és európai diplomácia. Egy közös fellépést mutatva ezáltal a külvilág felé.³⁰

A Külügy Szolgálat legfontosabb feladatai közé tartozik, hogy segítsen a főképviseletnek irányítani és kidolgozni az Európai Unió közös kül- és biztonságpolitikáját, ebbe beleértve a közös biztonság- és védelempolitikáját is. Ezen felül segíti a Külügyek Tanácsának elnöki feladatainak ellátását és a Bizottságban betöltött alelnöki tisztség ellátását, külügyi kapcsolatok terén.

EKSZ központja Brüsszelben található, ahol egy a közvetlenül a főképviselet irányítása alatt tevékenykedő ügyvezető főtitkár irányítja. Az EKSZ központi igazgatása több területet irányító főigazgatóságokból áll. Ilyen a tematikus és földrajzi cselekvési terület, amely lefedi a világ összes országát és régióját kapcsolatfelvétel céljából. Létrehozták az úgynevezett igazgatást melynek célja a kommunikációs és információs rendszerek biztonsága, a költségvetés kezelése és az emberi erőforrások biztosítása. Kiemelkedő fontosságú az Unió Katonai Törzsnek és a Európai Unió Helyzetelemző Központjának (SitCen) a KKBP irányításához, a válságkezelési és a tervezési szervezett és intézményi háttér, amit az EKSZ megad.

Másik fontos rész az EKSZ-nek a külföldi diplomácia küldöttségi hálózat megalkotása és megszervezése. Ezek a küldöttségek képviselik az Uniót a harmadik országokban és a nemzetközi szervezetekben. Az egyes küldöttségeket küldöttségvezetők igazgatják, akik úgyszintén közvetlenül az Unió külügyi és biztonságpolitikai főképviseletje alá tartoznak. A

³⁰ Kiss J. László (2011): Európai Külügyi Szolgálat, avagy lehet-e global payerből global player? MKI – tanulmány

küldöttségvezető diplomata az aki közvetlenül képviseli az Unió a harmadik országban és együttműködnek a tagállamok diplomáciai szolgálataival, információ megosztás terén.

5. Európai Külügyi Szolgálat első éve

Az Európai Külügyi Szolgálat (EKSZ), a Lisszaboni Szerződés hozta létre. Hivatalos hatálybalépése 2011. január elsején volt. Ennek az intézménynek a megteremtése hatalmas lehetőséget teremtett az európai külpolitika számára. Azonban rengeteg időre, anyagi forrásra és egyeztetésre lesz szükség, hogy létrehozassuk a gyakorlatban is valóban jól működő közös külpolitikát.

A Külügyi Szolgálatban dolgozó munkatársak, a szakpolitikáknak és a programnak még sok idejébe fog kerülni az összeegyeztetés. Jelenleg is 140 országban működik a diplomáciai szolgálat sem volt teljesen felkészülve az észak-afrikai és közel-keleti eseményekre. Az EKSZ-nek és a főképvisező asszonynak, Lady Catherine Ashtonnak sem volt sok ideje alkalmazkodni az új munkaköréhez, hiszen márciusában már megérkeztek a hírek az „arab tavaszról”. A főképvisező és a Bizottság kiadtak egy jegyzetet melynek a címe „Partnerség a demokráciáért és a közös jólétért a dél-mediterrán térséggel”. Ezen felül még egy közleményt is kiadott május 25-én melynek „Az átalakuló szomszédság új megközelítése” címet viseli, amely egyértelműen jelzi az Unió átalakuló politikát a déli és keleti szomszédok felé. Egy általános stratégiát fogalmaz meg és számos más javaslatot tartalmaz, melyek mindegyikének az a célja, hogy az összes európai szomszédok, támogatása a pozitív reformokban, a demokratikus rendszer kiépítésében, infrastrukturális kiépítésben és a gazdaság fejlesztésében és magas szinten tartásában. A 2011-es év rengeteg alkalommal tette próbára az Unió katasztrófavédelem, humanitárius segítségnyújtás rendszerét (Bizottsággal együtt) és a válságmegoldó képességét. Kiemelt régió ekkoriban Japán volt a földrengés, szökőár és nukleáris veszélyeztetettség miatt. Valamint Afrikában lett megszervezve a kiemelten veszélyes aszály által okozott humanitárius és környezeti katasztrófa válságának enyhítése.

Diplomáciai téren rendkívül nagy jelentőséggel bírt a 2011-ben kiharcolt jog, miszerint az Unió a Lisszaboni Szerződés aláírásával nemzetközi jog alanya lett, ezáltal az ENSZ-ben is jogi személyként kezelendő. Igaz nem kapott szavazati jogot, de sokkal jobb helyzetben van jelenleg, mint egy megfigyelői státuszú ország. Felszólalási jogot kapott az ENSZ Közgyűlésben.

Továbbra is fennállnak a közös külpolitika előtt a nehézségek, mint politikai, mint gazdasági háttér és mint nemzetállami faktorok. Ilyen faktorok továbbá a sok esetben hiányos eszközrendszer, fejlesztési támogatások hiánya, polgári és katonai válságkezelés, demokrácia építésének támogatása, emberi jogok védelme és sok más tényező.

Az EKSZ 2011.évi költségvetése 464 millió euró volt, amelyből 184 millió jutott a Brüsszeli központ kiépítésére és 280 millió euró a küldöttségek felállítására. E mellett a Bizottságtól az EKSZ további 253 millió eurót kezelt, mely célja a küldöttségekben dolgozó bizottsági alkalmazottak igényeinek fedezésére szolgált. Ez az összeg, amit az EKSZ kapott az Unió 50 milliárdos összegű éves fejlesztési költségvetésének az 1%-át, az EU összes költségvetésének kevesebb, mint 0,5%-át jelenti.

Az EKSZ állományát a felsővezetőkön túl, egy hétezer fős alkalmazotti csapat egészíti ki. Ezek a személyek az EU három katonai és tizenhét polgári missziója keretében rendőröket, bírakat és vámügyi tisztviselőket képeznek ki Irakon át Afganisztánig, Boszniától a Kongói Demokratikus Köztársaságig.³¹

Ahogy Ashton főképviselő és munkatársai állítják, egy ilyen szervezet létrehozása, felállítása a semmiből és teljes gőzzel való működtetéséhez idő szükséges. Viszont mikor a tervezett 2013-as teljes kapacitású működés beindul, pozitív visszhangja lesz.

6. Küldöttségek

A Lisszaboni szerződé életbelépése után a bizottsági delegációk, uniós küldöttséggé váltak, akik a főképviselő irányítása alá tartoznak, és az EKSZ szervezeti felépítésének részét képezik. A küldöttségek, a vezetőiket is beleértve, EKSZ személyzetből és a megfelelő bizottsági szolgálatok tagjaiból tevődik össze. A teljes küldöttségi személyzet magának a küldöttségvezetőnek az irányítása alá tartozik. A személyzet a főképviselőtől, a Külügyi Szolgálat munkatársaitól vagy a megfelelő bizottsági szervezettől kapja közvetlenül az utasításokat. A küldöttség mint szervezet közösen szorosan együttműködik a tagállamok diplomáciai szolgálatával. Nagyobb szükség esetén a Bizottság és Tanács mellett, a Parlament számára vagy esetleg egyéb EU-s intézményeknek is nyújtanak logisztikai és adminisztratív támogatást.

³¹ http://europa.eu/generalreport/pdf/rg2011_hu.pdf Letöltés ideje: 2012.április. 25

7. Európai Unió és a harmadik országok

7.1. Új európai szomszédságpolitika kiépítése

Jelen pillanatban az EU előtt álló egyik legnagyobb kihívás (a közös és egységes külpolitika kiépítésén kívül), egy eredményesebb szomszédságpolitika, főleg déli és keleti szomszédságban. Az eredményes szomszédság politika kihívása a reformfolyamatok támogatása és a demokratizálódási folyamat felgyorsítása. A fejlődés fokozatos kiépítése és állandóvá tétele az EU déli és keleti határain túl fekvő 16 államban. Ilyen államok délen az Algéria, Egyiptom, Izrael, Jordánia, Libanon, Líbia, Marokkó, a megszállt palesztin területek, Szíria, Tunézia, a keleten levő Azerbajdzsán, Fehéroroszország, Grúzia, Moldova, Örményország és az Ukrajna.

Az Európai Unió szomszédságában levő országokban a 2011-es évben sorsdöntő folyamatok mentek végbe. Az Uniónak ezt tudomásul kellett vennie, és támogatni azokat az országokat melyek a demokrácia útját választották. A délen fekvő országokban, sebesen lezajló Arab Tavasz nevezetű, forradalmi folyamatokban az Uniónak egyértelműen állást kellett foglalnia. Viszont megfigyelhetőek nem csak sikerek, de súlyos veszteségek is ebben a két régióban. Mind a két területen zajló folyamatok, kényszerítették az Uniót arra, hogy gyorsan és előretekintően kidolgozzon egy új szomszédságpolitikát.³²

Az új szomszédságpolitika, egyértelműen állást foglal és határozott elkötelezettségen alapul, az emberi jogok betartása, a demokrácia és a jogállamiság kiépítése iránt. Az újonnan kidolgozott stratégia sokban különbözik bármelyik előzőnél. Legfőképpen abban tér el, hogy jóval nagyobb differenciálást tesz lehetővé, ezzel biztosítva minden egyes partnerországnak, hogy saját törekvéseinek, szükségleteinek és képességeinek megfelelően, külön építsen ki kapcsolatokat az EU-val. Amennyiben a déli, illetve keleti határokon levő országok igényt tartanak kapcsolat kiépítésre az Unióval, abban az esetben, ők lehetőséget kapnak szorosabb gazdasági együttműködésre, belső konfliktus esetén konfliktusrendezés és válságkezelési segítségnyújtásra. Szorosabb együttműködésre is lehetőség van amennyiben a partnerország igényt tart rá.

³² http://europa.eu/generalreport/pdf/rg2011_hu.pdf Letöltés: 2012. április 25.

Az új szomszédságpolitika a partnerségben résztvevő országok által lesz alakítva, pontosabban az ő igényeinek megfelelően lesz elkészítve. Azonban, minél nagyobb és szorosabb integrációt tűztek ki célul a partnerek, annál nagyobb mértékben kell igazodniuk az EU szakpolitikáihoz és szabályzatához. Azt fontos kiemelni, hogy az Uniónak nem az a célja, hogy egy kész modellt alkosson és erőltessen rá a partnerekre, viszont törekedni fog arra, hogy a partnerországok betartsák, vagy legalább törekedjenek az Unió által képviselt egyetemes értékekre. Maguknak a partnereknek kell élniük a kezdeményezés jogával, és az EU ehhez is fog igazodni a támogatás mértékét illetően. Ahhoz, hogy az Unió általi támogatás növekedjen, fontos feltételekhez van kötve. Ilyen feltétel a demokrácia és a jogállamiság kiépítése, ezen felül ezeknek a megszilárdítására való törekvés. Egyértelműen kell látszania, hogy a partner a demokratikus elveket támogatja és a fejlődés irányában tart. Ugyan is, minél gyorsabban és minél erőteljesebben szeretne egy ország reformokat bevezetni az Uniónak annál nagyobb támogatásokat kell biztosítania.³³

Lady Ashton határozottan kiállt az új szomszédságpolitika mellett, mivel véleménye szerint „legelőször az alapján ítélnék meg bennünket, milyen szerepet töltünk be saját szomszédságunkban”. Egyértelműen kijelölve ezzel a saját posztjának és az EKSZ működésének fontosságát ebben a kérdésben.³⁴ Brüsszelben ezen felül 2011. május 25-én Catherine Ashton főképviseelő asszony és a Bizottság alelnöke, Stefan Füle, bővítésért és az európai szomszédságpolitikáért felelős uniós biztos társaságában, ismertette az új szomszédságpolitikát (ENP). Magának a stratégia a lényege a jószomszédi kapcsolatok fejlesztésének az erősítése. Az Európai Szomszédsági és Partnerségi Támogatási Eszköz (ENPI) forrásaiból, a szomszédsági régiók a 2012-2013. évi támogatások alapján, 5,7 milliárd eurós keret volt kijelölve, amit további 1,24 milliárd eurós más alapokból átcsoportosított forrást tettek elérhetővé az ENP számára. Az Európa Tanács ezen felül jóváhagyta a főképviseelő 2011-2013-as időszakára vonatkozó EBB (Európai Beruházási Bank) dél-mediterrán térségben levő országok részére biztosított hitel összegének 1 milliárd euróval való növelését. Az EBRD (Európai Újjáépítési és Fejlesztési Bank) számára pedig lehetővé tették, hogy forrásokat biztosítson az észak-afrikai és a közel-keleti régiókban is. Ezek a hitelek, kezdve az Egyiptommal 2013-ra elérhetik az évi 2,5 milliárd eurót.³⁵ Catherine Ashton

³³ http://europa.eu/generalreport/pdf/rg2011_hu.pdf Letöltés ideje : 2012. április.25.

³⁴ http://europa.eu/generalreport/pdf/rg2011_hu.pdf Letöltés ideje : 2012. április.25.

³⁵ <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/11/643&format=HTML&aged=0&language=HU&guiLanguage=fr> Letöltés ideje: 2012. május. 01.

elmondása szerint, fontos észrevenni, hogy egyre több EU-s szomszéd lépet az elmúlt időben a demokratikus változás útjára, ezért a velük ápolat kapcsolatokat felül kell vizsgálni és ami a legfontosabb megerősíteni.³⁶

Magát az Új Európai Szomszédsági Támogatási Eszközt, 2011. december 7-én hozta létre a Bizottság, a 2014-2020 közötti időszakra vonatkozó többéves pénzügyi kerethez tartozó külső finanszírozási eszközökre vonatkozó átfogó javaslat részeként. Ezzel téve lehetővé, hogy már a 2014-es évben elkezdjenek választ adni a szomszédságpolitikában felmerülő kulcskérdésekre.

Fontos kiemelni, hogy az észak- afrikai országokban lezajló politikai változás és a demokratikus törekvések, hozzájárultak a 2011. márciusában elfogadott „Partnerség a dél-mediterrán térségben a demokráciáért és a közös jólétért” című közleményt tovább fejlesztéséhez. A javaslat alapját, a 2009-ben elindított keleti partnerség kezdeményezés adja.³⁷

7.2. A déli szomszédság és az Arab Tavasz

Miután kitört a forradalom észak- Afrikában és az a közel- keletet is érintette, a Bizottság azonnal reagált. A humanitárius és polgári védelmi szolgálat a régió segítségére sietett. A régióban eddig nyújtott segítség összege elérte a 80,5 millió eurót. Ebből az összegből közel 60 millió euró Líbiába és vele szomszédos országokban végrehajtott műveletek támogatására ment. Az összeg kisebbik fele, 20,5 millió Csádban lett elhasználva abból a célból, hogy segítség a Csádba visszatérő migránsok visszatelepítését és a polgári védelem kiépítését.³⁸ Azonban a támogatásokkal ellentétben az EU határozottan elszigetelődött a forradalomba való beavatkozástól. Azzal indokolva, hogy a forradalom aktora maga az ott élő nép, és hogy az EU nem kíván beleavatkozni ebbe a folyamatba, csak támogatást nyújtani. Ilyen támogatásokat nyújtott az Unió Tunéziában, Marokkóban, és Egyiptomban a választások lebonyolításánál. Jemen, Bahrein és Szíria esetében pedig elítélte a békés tüntetések kegyetlen elfojtását. Ebből kifolyólag Líbia és Szíria ellen szigorú gazdasági szankciókat vezetett be. Ennek keretében kereskedelmi embargót, vízumkiadási tilalmat és anyagi források befagyasztását rendelt el.³⁹

³⁶ U.o.

³⁷ <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/11/643&format=HTML&aged=0&language=HU&guiLanguage=fr> Letöltés ideje: 2012. május. 01.

³⁸ http://europa.eu/generalreport/pdf/rg2011_hu.pdf Letöltés ideje: 2012. április 25.

³⁹ http://europa.eu/generalreport/pdf/rg2011_hu.pdf Letöltés ideje: 2012. április 25.

További példaként hoznám fel azokat az országokat ahol különböző anyagi támogatásokat nyújtott az Unió a régióban. A régióban levő egyik országgént emelném ki Jordániát, amely az EU által nyújtott 2012-2013-as forrásokból 40 millió eurót kapott. Ezzel előrelendítve az állami pénzgazdálkodást és a szolgáltatási ág korszerűsítését. Tunéziában az elszegényedett területek támogatására több mint 70 millió eurót kapott az állam. Sőt a 60 millió eurós gazdasági újraindítási program összegét, 100 millió euróra emelte az EU. Egyiptomban a mezőgazdaságra fektette az Unió a hangsúlyt, azzal, hogy a kis- és középvállalkozókat támogatta, 22 millió euróval. Algéria estében pedig egy új, 23,5 millió eurós programot alkottak meg, a fiatalok foglalkoztatásának támogatására. Ebben az esetben, az eredetileg közlekedési fejlesztésekre szánt pénzeket csoportosította át az EU. A líbiai forradalom lezajlása után az EU részt vett minden olyan nemzetközi találkozón, így a nemzetközi kapcsolattartó csoportok megbeszélésein is, amelyek fő témája volt Líbia. A külügyi és biztonságpolitikai főképviselelő legfőbb feladatai közé tartozott, ezzel kapcsolatban, hogy a Kairói Csoportban, az Afrikai Unió az Arab Liga, az Iszlám Együttműködés Szervezete és az ENSZ képviselőivel együtt munkálkodva segítette összeegyeztetni a nemzetközi szereplők álláspontját. Ebből kiindulva Ashton főképviselelő asszony, május 22-én megnyitotta az Unió első líbiai képviseletét, Bengáziban. Szeptemberben pedig Tripoliban. Ezt az irodát november 12-én Ashton főképviselelő teljes jogú uniós küldöttséggé avatta. Továbbá 10 millió eurót költött a civil szféra és az oktatás fejlesztésére. Három témában kiemelten fontosnak látta a támogatást: civil társadalom, nők jogai és a média és a kommunikáció. A 2012-2013-as ciklus folyamán, 50 millió euró áll majd rendelkezésére Líbiának a programok lebonyolítására.

Szíriában más helyzet alakult ki, mint Líbiában. Az Unió volt az első aki felfüggesztette a szíriai rezsimmel folytatott kétoldalú együttműködést. Az EB több szíriai uniós regionális program támogatását is beszüntette, az EBB pedig megszüntette a hitelfolyósításokat. Ez azonban nem jelentette a teljes együttműködés megszűnését. A legfőbb támogatottak a nem állami szereplők és a civil társadalom lett Szíriában. Tiltakozások kezdődtek Jemenben, 2011. februárjában, mivel a régióban érdekelt országok (pl. USA, Perzsa-öböl menti államok, stb.) szüntelenül nyomást gyakoroltak a jemeni pártokra, a hatalom békés átadása érdekében. A főképviselelő többször is vette fel a kapcsolatot rezsim és az ellenzék képviselőivel, a tárgyalások sikeressége miatt. A lényeg, hogy a 2011. november 23-án elkezdődött politikai átmeneti folyamat minél békésebben játszódjon le. Az Unió rendszeresen küldi 2011 óta Jemenbe a humanitárius segélyt, melynek jelenleg összege eléret

a 25 millió eurót. Marokkóban a helyzet teljesen más. 2011. július óta az országban új alkotmány van hatályban, novemberben pedig demokratikus választásokat tartottak. Az ország számára a békés helyzet fenntartása érdekében, 139 millió eurós cselekvési tervet fogadott el az EU.⁴⁰

Az EB, 2011 szeptemberében elfogadta a Szomszédságpolitikai Civil Társadalmi Eszközlőről szóló tervezetét. Ez a tervezet egyaránt lefedte a déli és keleti partner országokat. A támogatás lényege a civil társadalom megerősítése és a reformok előmozdítása. Ezért 2011 decemberétől az EB felhatalmazást kapott arra, hogy Marokkóval, Egyiptommal, Tunéziával és Jordániával mélyreható és átfogó szabadkereskedelmi megállapodásokat kössön. A megállapodás arra hivatott, hogy előmozdítsa a gazdasági reformokat, ezen felül jelenleg a vámok lebontás a legfontosabb folyamat, aminek le kell játszódnia. Az új megállapodás részét kell, hogy képezze a jelenleg is hatályos euromediterrán társulási megállapodásnak.⁴¹

7.3. A keleti partnerség

Sok esetben úgy tűnhet, hogy az Európai Unió az „arab tavasz” hatására hátrányba helyezte a keleti partnereket. Ez teljesen mértékben elutasítható tény, mivel az Unió egy percre sem hanyagolta el a politikailag és gazdaságilag is komoly keleti stratégiai partnereit. A második keleti partnerségi csúcstalálkozón amit Varsóban tartottak, az Unió és a keleti partnerei megújították a megállapodásaikat. A varsói csúcson újra előjöttek az eddig is kényes témának számító keleti régiók (ilyen a Dnyeszter- mellék, Hegyi- Karabah és az Abházia). Ezekben a témákban az EU komoly mediátori szerepet tölt be ezért is kiemelten fontos a jelenléte a régióban. A varsói csúcson kívül, Unió részt vett a „Szolidaritás Belarusszal” elnevezésű konferencián is, melyen a 2010-es Fehéroroszországi erőszakba torkolló választásokra volt a válasz. Ebből az okból kifolyólag az Unió 17 millió eurós támogatást biztosított a fehéroroszországi nem kormányzati szervek és nem állami szereplők számára. 2011 közepén, az Európai Unió felszólította a fehérorosz kormányt, a politikai foglyok szabadon bocsájtására és rehabilitációjára, ezen felül az ellenzékkel folytatott párbeszédre buzdított.⁴²

⁴⁰ http://europa.eu/generalreport/pdf/rg2011_hu.pdf Letöltési ideje: 2012. április 25.

⁴¹ http://europa.eu/generalreport/pdf/rg2011_hu.pdf Letöltés ideje : 2012. április.25.

⁴² http://europa.eu/generalreport/pdf/rg2011_hu.pdf Letöltési ideje: 2012. április 25.

Az EU-Ukrajna csúcstalálkozón jelentős előrelépéseket értek el a résztvevők. Sikerült megállapodni az EU-Ukrajna szabadkereskedelmi megállapodás szövegéről, ami jelentősen felgyorsíthatja a megállapodás véglegesítését és aláírását.⁴³

Kiemelkedően fontos tárgyalások folynak Örményországgal, Azerbajdzsánnal, Grúziával és Moldovával. Grúziával és Moldovával 2011-ben kezdődtek el komoly és mélyreható szabadkereskedelmi térségről szóló tárgyalások. Előkerültek a mobilitásról szóló tárgyalások, melyek legfőbb célja az Ukrajna- Moldova közötti vízummentesség elérése. Ez alatt Grúziával jelentős vízumkönnyítésről szóló megállapodás született, a közeljövőben pedig Örményországgal, Azerbajdzsánnal és Fehéroroszországgal is elég valószínű egy vízumkönnyítési megállapodás kötése. A mobilitáson kívül kiemelkedően fontos szektor az energiahatékonyság, regionális villamosenergia-piac és a megújuló energiaforrások körüli döntések meghozatala.

7.4.Közel- keleti békefolyamat

Az Európai Unió külügyi és biztonságpolitikai főképvisele feladatai közé sorolhat a közel- keleti kérdés, az Izrael- Palesztin ellenét kibékítése. A főképviselenek egyértelmű és határozott lépéseket kell tennie, hogy elindíthassa a két fél közötti párbeszédet és ebben megkapja az Unió teljes támogatását. A 2011-es évben a főképvisele többször is látogatást tett a térségben és mind végig kapcsolatban állt az összes érintett féllel. Az Unió nevében felszólította a feleket, hogy tartózkodjanak a provokáció és az erőszak alkalmazásától, továbbá tartsák tiszteletben a béketervet. Határozottan elítélte a civil lakosság ellen tett támadásokat és folytatta a Palesztin Hatóság közvetlen pénzügyi támogatását. Ezzel is hozzájárulva államépítő terveik megvalósításához. A főképvisele asszony az Unió nevében kinyilvánította nemtetszését a kelete- jeruzsálemi terület foglalásokra, melyeket Izrael folytat. Miután a Palesztin vezetés újra benyújtotta a tagfelvételi kérelmét az ENSZ-be, a főképvisele kihasználta ezt a lehetőséget arra, hogy újra asztalhoz ültesse a feleket. Ebből kifolyólag egy kétoldalú fogolycserére került sor Izrael és Hamasz között, ami jó eredménynek számít a két félt tekintve. Ha viszont a két palesztin félt vizsgáljuk (Fatah és a Hamasz) , ott is létrejött egyfajta közeledés, amit a főképvisele óvatosan üdvözölt.⁴⁴

Európai Uniótól a szomszédos országok és gazdasági partnerek sok esetben megoldást kérnek. Egyfajta védelmező és tanácsadóként tekintene az integrációra. Azonban sem az Unió

⁴³ http://europa.eu/generalreport/pdf/rg2011_hu.pdf Letöltési ideje: 2012. április 25.

⁴⁴ http://europa.eu/generalreport/pdf/rg2011_hu.pdf Letöltési ideje: 2012. április 25.

sem az EU-t alkotó tagállamok nem képesek még mindig betölteni ezt a szerepet. A megoldás a közös identitás kiépítésében és egy közös külpolitikában keresendő.

8. Közös európai külpolitika értelmezése

A közös európai külpolitika kiépítése sokkal korábban kezdődött, mint mi elképzeljük. Igaz, hogy az integráció legfőbb motivációja a gazdasági tényezőkben keresendő. A klasszikus külpolitika mai ismert formája az elmúlt fél évszázadban fogalmazódott meg, több külső hatásból kiindulva. A Római Szerződésben körvonalazódni látszó, és a hatvanas évek közepétől már létező közös külkapcsolatok alapcélként magát a gazdasági integrációt voltak hivatva védeni. Az 1999-es évben létrehozott újabb külpolitikai erősödés, már tisztán mutatják az igazi célt. Egy egységes Uniós külpolitika megalkotását.⁴⁵

A külpolitika mint olyan, a nemzetállamok irányítása alatt van, és a tagországok külügyminisztériumainak dolgozói a már megszokott külpolitikai feladataikat végzik. Az Unión belül pedig kormányközi alapon tevékenykednek egymással. A kormányközi együttműködés legfőbb célja az államok között felmerülő gondok megoldása. Ezzel szemben a közös külpolitika azt a tényt jelöli, hogy az integráción kívüli levő országokkal, régiókkal és nemzetközi szervezetekkel kell közös álláspont mellett együttműködni.⁴⁶

Ha a kormányközi együttműködésről beszélünk, abban az esetben, magának a tagországnak kell a saját külpolitikáját alakítani. Amennyiben a tagországok között felmerülne az igény egy közös külpolitika kialakítására, akkor egy ilyen együttműködés automatikusan más szakpolitikák bevonását igényelné. Egy összetett gazdasági, politikai, katonai együttműködés válna szükségessé.⁴⁷

Amikor a közös külpolitikára gondolunk, mindig felmerül az a kérdés, hogy miért nem lépnek fel egységesen a tagállamok.⁴⁸

Ahogy bővül az integráció úgy ütköznek egyre nagyobb akadályokba a tagországok azzal kapcsolatban, hogy nem csak külpolitikát, de bármelyik más szakpolitikát sikeresen összeegyeztessék. Előjönnek a különböző külpolitikai érdekek, másrészt a közös érdek

⁴⁵ Gálik Zoltán (2006): *A közös európai külpolitika elmélete; A neoföderalizmustól a külpolitikai döntéshozatalig*- Ph.D. értékelés

⁴⁶ Gálik Zoltán (2006): *A közös európai külpolitika elmélete; A neoföderalizmustól a külpolitikai döntéshozatalig*- Ph.D. értékelés

⁴⁷ U.o.

⁴⁸ Gálik Zoltán (2006): *A közös európai külpolitika elmélete; A neoföderalizmustól a külpolitikai döntéshozatalig*- Ph.D. értékelés

megfogalmazásának nehézségei. Megjelenik az a tény is, hogy nincs biztosítva intézményi háttér mely támogatná egy ilyen törekvést. Jelentős előrelendülést hozott azonban az integráció elsődleges céljai közé tartozó gazdasági érdekek. Olyan megállapodásokat kötött az EK/EU egy harmadik féllel szembeni (ha gazdasági is), de alapvetően megegyezésen alapuló, közös fellépés.⁴⁹

A nemzetállamok között lassan kialakuló közös külpolitika még távol van a valódi közös kül- és biztonságpolitika kialakításától. Ezen felül pedig még nem kell aggódnunk a nemzetállami külpolitika eltűnésétől sem. Jelenleg is elég határozott vonal húzódik meg a két véglet között. A tagállamok nem hajlandóak tovább engedni a szuverenitásukból mivel továbbra is az a szándékuk, hogy legyen egy önálló külpolitikájuk.⁵⁰

9. A külpolitikai elemzés folyamata

9.1. A külpolitika, mint szakpolitika

Külpolitikai elemzés alatt, olyan tevékenységek tanulmányozását értjük, amelyek a nemzetállamok külkapcsolatait érintik. Ide tartozik minden olyan előre megfogalmazott cél, kidolgozott stratégia, módszer, irányelv és megállapodás, amelynek köze van a nemzetállam külpolitikájához. Ez alatt értjük a más államokkal, nemzetközi szervezetekkel és nemkormányzati szereplőkkel való együttműködéseket is. Azokat az erőfeszítéseket soroljuk ide, amelyekkel az adott nemzetállam megpróbálja befolyásolni a vele kapcsolatba kerülő nemzetközi szereplőket. Meghatározó különbség a belpolitikával szemben az, hogy míg a belpolitikai értelemben a kormányzat elvileg kizárólagos hatalommal rendelkezik, ezáltal autonóm szereplőként, rá tudja kényszeríteni akaratát az állampolgáira. A külpolitikában ezzel ellenben, az egymástól jogilag független, szuverén szereplők törekednek egymás befolyásolására. Minden szuverén államnak, hogy szuverénnek mondhassa magát és maximalizálja önállóságát, alapfeltétele a külpolitikai folyamatokban való részvétel.

A külpolitikai döntéshozatal kulcsszereplői az elnökök, miniszterelnökök, külügyminiszterek, védelmi miniszterek, pénzügyminiszterek és tanácsadók. Általában ezek a szereplők egy nemzetállam külpolitikai irányvonalának meghatározói. Az Európai Unió

⁴⁹ Gálik Zoltán (2006): *A közös európai külpolitika elmélete; A neoföderalizmustól a külpolitikai döntéshozatalig*- Ph.D. értékelés

⁵⁰ Gálik Zoltán (2006): *A közös európai külpolitika elmélete; A neoföderalizmustól a külpolitikai döntéshozatalig*- Ph.D. értékelés

esetében, mivel semmiképp sem tekinthetjük nemzetállamnak, kicsit eltérő a felépítés. Ettől függetlenül a külpolitikai elemzés, akár nemzetállamról, akár egy több tagállamból álló integrációról beszélünk, számukra is eszközt próbál biztosítani, megoldási javaslatokat felvázolni rövidebb és hosszabb céljaik elérése érdekében. A politikai „forgatókönyv” készítés egy eszközracionális⁵¹ tevékenység, amelynek során felvázolják a célok elérésének különböző módját, előfordul, hogy javaslatot tesznek a legjobb akcióterv végrehajtására. A külpolitikai elemzéshez a nemzetállamoknak és szervezeteknek, tisztában kell lenniük a saját szándékainkkal és céljainkkal, ezen felül pedig egyeztetniük kell a többi szereplővel az ő szándékaikról és céljaikról. Időként újra kell értelmezni a saját maguk által kitűzött célokat. Olyannal is számolni kell, hogy létezhet több döntéshozó centrum is, mint például az Unió esetében is, de nemzetállamokon belül is előfordulhat. Ezek által megfogalmazott célokat is össze kell összeegyeztetni, elemezni. Nem hagyhatóak figyelmen kívül, külső szereplők céljai és szándékai sem.

Saját és mások céljainak és szándékainak pontosabb megértéséhez segítséget nyújtanak többek között a nemzetközi politikaelméletek, az elméletek tükrében értelmezett történeti ismeretek, és a különböző befolyásolási tényezők ismerete. A külpolitikai folyamatokat döntés-előkészítői, vagy akár döntéshozói szempontból is tudni kell értelmezni.⁵²

9.2. Eltérő megközelítések a külpolitikai elemzésben

Az elméletek és a külpolitikai tervek közötti kapcsolat rendkívül összetett. El kell döntenünk, hogy mely értékeket tekintjük a legfontosabbnak. Mivel más és más elméleti megközelítésben fogjuk szemlélni a tényeket, célokat és végső szándékokat. (Például: realizmus – nemzetbiztonság; liberalizmus – szabadság, demokrácia; nemzetközi társadalom elmélete – rend és igazságosság; nemzetközi politikai gazdaságtan – jólét.) Akár egyetlen elmélet alapvetéseiből kiindulva is több lehetséges terv kapható, esetenként még egymással ellentétes tervek megvalósítására is érkezhet javaslat. Vagyis egy problémára több megoldás is létezhet, ezek a megoldások pedig nem feltétlenül egészítik ki egymást. Többször is láthattuk ezt, akár nemzetállami szinten akár az EU szintjén is.

⁵¹ a hogyanra koncentrálni, a cél a tervezésen kívülről, a politikától jön

⁵² Jackson, Robert– Sørensen, Georg: *Introduction to International Relations* (Theories and approaches.) Oxford University Press. Third Edition. 2007

A külpolitikai elemzéssel kapcsolatos megközelítéseket kétféleképpen tudjuk csoportosítani. *Elsőként* azt vizsgáljuk meg, hogy melyik elméletet tekintjük irányadónak. Ha a *realisták* esetét nézzük, akik az egyik legfontosabb értéknek a nemzetbiztonságot tekintik. Pontosabban, a realisták az előbb-utóbb előtörő érdekkonfliktusokat és a konfliktusok megoldását, a relatív erő szerepét hangsúlyozzák. A *liberálisok* ezzel szemben bizonyos, a nemzetbiztonságon kívül eső, politikai területeken hisznek a problémák kölcsönösen előnyös megoldásában. Ők az érdekek összeegyeztethetőségét és a folyamatban részt vállaló nemzetközi intézmények szerepét hangsúlyozzák. A *nemzetközi politikai gazdaságtan* kutatók a világgazdasági integrációval, a világgazdaság szabályrendszerével foglalkoznak elsősorban. Arra keresik a választ, hogy országuk világgazdasági integrálódása milyen elvek mentén járulhat hozzá a leghatékonyabban jóléti állam kialakításához.

Az elemzési megközelítés másfajta csoportosítása pedig arra vonatkozik, hogy néhány megközelítés a nemzetközi politikaelméletre, mint kutatási területre támaszkodik. Ilyenkor előfordul, hogy használják a közgazdaságtanból és a szociálpszichológia területéről származtatott megközelítések is. Ezeket a tényfeltárások és elmélet kidolgozások az akadémikusokon kívül, politikai döntés-előkészítők körében is elterjedtek. A megközelítéseknek több csoportja is.⁵³

1. A *külpolitika hagyományos megközelítésénél* az államok külpolitikai gyakorlatának a megismerésén van a hangsúly. Fontosnak tekinti a diplomáciatörténeti tények, a döntések háttérében álló érdekeket. Az ezen érdekekből és értékekből megalkotott politikai gondolkodás megértésének fontosságát hangsúlyozza. Ezen felül fontos szerepet tölt be a körülmények és a környezet helyes felmérésének képessége. A hagyományos megközelítés, az olyan alapvető tényezőket is fontosnak tekinti, mint a helyes ítélőképesség és a józanész. Mivel fontos szerepet töltenek be a megfelelő tervek kidolgozásnál és kiválasztásánál. Ebben a megközelítésben a tökéletes külpolitikai döntéshozatal alapja a tapasztalat. Ezt elsősorban a külpolitikai döntésekben való részvétellel lehet megszerezni. Példaként felhoznám a külügyminisztériumi vagy ehhez hasonló kormányzati szerveknél hosszabb időt eltöltő, munkatársakat. Másodszorban pedig a külpolitikai kulcsszereplők döntéseinek tanulmányozásával.

⁵³ James D. Morrow: *A Rational Choice Approach to International Conflict*. In Nehemia Geva, Alex Mintz eds, *Decision Making on War and Peace*, Lynne Rienner Publishers, London, 1993, 30.o.

2. *A külpolitika összehasonlító megközelítésének kialakulását a behaviouralista* ⁵⁴ módszertan ihlette. A megközelítés képviselői egy átfogó, a külpolitikai folyamatra jellemző, általános érvényű szabályokat megfogalmazó értelmezés kívántak megalkotni. Az eredményeket hatalmas mennyiségű feldolgozott adattal kívánták alátámasztani. Legjelentősebb képviselőjük *James N. Rosenau*,⁵⁵ aki 1966-ban megalkotta az ún. elő-elméletet. Rosenau felismerte a politikai döntéshozatal legfontosabb változóit. Javaslatot tett a változók rangsorolására a vizsgált esemény és a részt vállaló állam sajátosságainak (földrajzi fekvés, geostratégiai, gazdasági szerep, népesség, mérete, stb.) figyelembevételével.

3. *Bürokratikus struktúrák és folyamatok.* Ez a megközelítés a döntéshozatalban azt vizsgálja, hogy a döntések kimenetelére milyen hatással vannak a szervezeti felépítés jellemzői. Ennek a megközelítésnek az előnye a gyakorlatiassága. Ugyanis a bürokrácia átláthatatlan hálóján meghozott döntések, minél részletesebb elemzésével foglalkozik. Egyértelműen látható, hogy nem csak a döntés végeredményére kíváncsi, hanem arra is, hogyan alakult ki ez a végeredmény. Erős kritikák érik ezt a megközelítést, azonban jelentős számú elemzéshez még mindig ezeket az eredményeket, megfigyeléseket használják.

4. *A „kognitív folyamatok és pszichológia”.* Legfőképpen a döntéshozóra fókuszál. Erős hangsúlyt fektet a döntéshozatali folyamat pszichológiai vonatkozásaira. Szűkebb értelemben a döntéshozók helyzetértelmezésére, problémák és megoldások észlelésére, megoldására irányul. Olyan eseteket vizsgál, amikor a döntéshozók, hajlamosak azt látni amit szeretnének, azzal szemben ami van. Előfordulnak előítéletek, régebről származó hiedelmek, amelyek ellenségeskedést idézhetnek elő. Sok esetben előfordul, hogy a döntéshozók, politikai nézetei, külpolitikai és politikai tapasztalatai jelentős mértékben befolyásolják azt a döntést, amit meghoznak. Ezért rendkívül fontos ezeket is figyelembe venni a külpolitikai elemzéseknél.⁵⁶

5. *Többszintű, többdimenziós megközelítések.* Az elmúlt negyven évben fejlődött ki, ez idő alatt a nemzetközi kapcsolatok rendkívül összetetté váltak. Ennek hatására az elemzők egy olyan tézissel álltak elő, hogy a realizmus elvesztette kizárólagosságát a külpolitikai elemzésekben. A realista megközelítés az „erőegyensúly” (*balance of power*) sajátosságait vizsgálja meg. Itt példaként felhozható az elrettentés és a biztonság dilemmája.

⁵⁴ Magatartáslélektan, a pszichológia ágazata, módszeres megfigyelésen és tudományos vizsgálatokon alapul. Vezető tézise, hogy állandó környezeti hatásoknak vagyunk kitéve, és az ingerek a szervezet részéről kiváltanak valamilyen kondicionált választ. Figyelmen kívül hagy olyan központi fogalmakat, mint tudat, akarat, szándék.

⁵⁵ James N. Rosenau, a nemzetközi kapcsolatok elméletének egyik meghatározó alakja

⁵⁶ Margaret Hermann elméletei alapján - <http://www.maxwell.syr.edu/hermann/>

Ennél az esetről meg kell említeni Thomas Schelling⁵⁷-et és a játékelméletét,⁵⁸ amelyre a stratégiai realizmus alapoz és a külpolitikában meghozott döntésekre fókuszál. A külpolitikai elemzés játékelméleti módszer alkalmazása nélkül elképzelhetetlen a nemzetközi politikaelmélet világa.

Amennyiben tovább vizsgáljuk a módszertant, eljutunk egy másik elmülethez és annak vizsgálati módszereihez. A liberálisok vizsgálata során egyszerűen kihagyhatatlan az a tény, hogy ők a komplex interdependenciát⁵⁹ vizsgálják. A nemzetközi intézmények szerepét, az integrációk fejlődésének folyamatát és az egyik legfontosabb szempontot, a demokratizálódás folyamatát. Liberális képviselők szerint, az általuk vizsgált elemek, ahhoz járulnak hozzá, hogy a nemzetközi rendszer minél békésebb legyen.

Amennyiben a nemzetközi társadalom képviselőit vizsgáljuk eljutunk a három „R” elmülethez. Ez a realizmus, racionalizmus és a revolucionizmus. Ezt próbálják tetten érni a döntéshozók munkásságában.

Neomarxisták ugyanakkor, a centrum - periféria kapcsolatot használják vizsgálataik alatt. A gyenge államok sebezhető pontjait, külpolitikai mozgásterük korlátozó tényezőit és az erős kormányzatokat gazdasági szempontból befolyásolni képes érdekcsoportok munkásságát próbálják elhárítani.

6. *Szociálkonstruktivista* megközelítés. Legfőképpen az elemzésekben előforduló eszméket és identitásokat elemi ki, ezen felül pedig a párbeszédnek fontosságát jelöli tényezőként. Szociálkonstruktivisták szerint, a szereplők identitása az ami meghatározza az általuk képviselt érdekeket. Az identitások pedig az eszmékből alakult ki, ami a párbeszédnek folyamán alakulhat ki.

9.3. A külpolitikai döntéshozatal elmüle

A külpolitikai elemzés egyik kiemelten fontos alkotóeleme a külpolitikai döntéshozatal elemzése. A döntéshozatal elemzésénél a cél majdnem mindig ugyanaz, vagyis feltárni a nemzetközi kapcsolatokra gyakorolt hatását. Ide beletartozik a résztvevők által

⁵⁷ Az 1921-ben született Thomas C. Schelling 1951-ben szerzett doktori fokozatot közgazdaságtanból a Harvardon jelenleg a Maryland College professzora

⁵⁸ játékelméletnél, egy konfliktushelyzetben maga a cselekvés, többet jelent, a szereplő önérdékkövető választásánál. A döntés során a választott alternatívával, az elérhető hasznot tartja szem előtt, mely a racionalitás lényegét adja

⁵⁹ Katonai erő helyett a komplex rendszerek veszik át a főszerepet a nemzetközi viszonyokban. Tárgyalástechnikák fontossága nő. A hatalom nem a területen alapszik. Kiemeli a nemzetközi szervezetek fontossága.

alkotott döntések eredménye is. Legtöbb esetben amikor egy döntéshozatalt elemzünk akkor részletesebben megfigyeljük a nemzetközi kapcsolatok szereplőit és a döntéshozatal folyamatát. Figyelembe vesszük ilyenkor a többi tényezőt is mint például a nemzetközi környezet.

A külpolitikai döntéshozatalra rendkívül sok tényező gyakorol hatást. Azonban egyet határozottan ki kell elemelnünk, ez pedig az emberi tényező. Ugyanis a döntéseket felhatalmazott politikai személyek alkotják. Sok esetben erősen befolyásolva vannak az rájuk ruházott hatalom által. Vagyis a pozíciójuknak megfelelően kell döntést alkotniuk. Előzőekben pedig már felmerült egy olyan tény is amit már kiemeltem, a szubjektív befolyásoló tényezők hatalma. Ami adott mértékben torzíthatja a racionális döntést.⁶⁰

9.3.1. Racionális döntési modell

A racionális döntési modell az egyik legelterjedtebb elemzési mód. A modell legfőbb jellegzetessége abban van, hogy általa tudjuk, a legjobban meghatározni milyen célokat szeretne elérni egy nemzetállam valamilyen döntéshozatal során és milyen további lehetőségei vannak a nemzetközi téren.

Az alapvető folyamatait, a célok, alternatívák, következmények és a helyzetértékelések, szituáció alkotják.⁶¹ A teljes racionalitás egyik alapja, hogy a döntéshozó teljes mértékben, tisztában van az alternatívákkal és az alternatívák következményeivel. Abból indulunk ki, hogy a döntést hozó személy tartja magát a „célracionális” magatartáshoz. Ezáltal a nyereség maximalizálására törekszik és rendelkezik az összes döntéshez szükséges információ fölött.⁶²

A racionális elmélet feltételezi, hogy a külpolitikai döntéshozók megfelelő döntést fognak alkotni. Az ezen alapuló politikai elméletek kidolgozásához egyes kérdésekre meg kell találni a választ. Ilyen kérdések többek között: elegendő és megfelelő információval rendelkezik-e egy állam az adott döntés meghozatalához? Kik fognak kijelölni döntéshozónak? A döntést megalkotó személy rendelkezik-e megfelelő előtudással a feladat betöltéséhez? Milyen lehetőségekkel rendelkeznek az államok vagy szervezetek a döntéseknél? Szükségesek-e az alternatívák, ha igen akkor megfelelőek-e vagy kockázatosak?

⁶⁰ Mezei Géza: *Döntéshozatal a nemzetközi kapcsolatokban*. In *Külpolitika* 1986. 13. évfolyam, 3.sz. 29.o.

⁶¹ Nagy Péter: *Racionális-e a külpolitikai döntéshozatal?*. In *Külügyi Szemle*, 2003, 2. évfolyam, 1.szám, 144.o.

⁶² Kiss J László: *Változó utak a külpolitika elméletében és elemzésében*, Budapest, Osiris Kiadó, 2009, 338.o.

Adott körülmények között mi lenne a megfelelőbb döntés? Kik azok a szereplők akiket bele lehetne vonni a munkába és a döntéshozatalba, hogy minél eredményesebb legyen a végkifejlett? Példaként, ezek azok a kérdések, amelyek jelenleg is megfogalmazódnak a közös külügyi és biztonságpolitikai képviselő személye körül is. De akár magára az EKSZ-re is ki tudjuk vetíteni a kérdéseket. A korábbi és jelenlegi KKBP döntésekre egyértelműen ráirányítható az összes kérdés.⁶³

9.3.2. A korlátozott racionális elmélet

A korlátozott racionalitás a döntéshozatal kognitív korlátaira helyezi a hangsúlyt. Maga a racionális döntéshozatal, adott mértékben gátolja a rendelkezésre álló információkat, így a döntéshozók nem a legjobb döntés megvalósítására törekednek, hanem megelégednek a kevésbé jó, kielégítő alternatívával is.⁶⁴

Ameddig a dolgok megfelelően működnek a döntéshozók nem foglalkoznak a környezettel, vagy annak hatásaival. Azonban amint felmerül egy probléma, fenyegetés, megindul egyfajta megoldáskeresés. Magára a kutatásra az jellemző, hogy csak egy adott problémára keresnek megoldást, vagyis először a kézenfekvő megoldásokat vizsgálják meg és csak abban az esetben folytatják a feltárást, ha a kézenfekvő elbukik. Sokszor előfordul, hogy az összes alternatíva azonosítása utáni értékelés helyett, a korlátozott racionalitás megengedi az egymás utáni számbavételt. Aminek hatására előfordulhat, hogy az összes alternatíva idő előtt kiesik. Vagyis a nem megfelelő alternatívákat kizárják mielőtt újabbakat azonosították volna. Ilyenkor jön elő a *heurisztikák* alkalmazása, vagyis azok a szabályok, amelyek olyan területre irányítják az alternatívák keresését, ahol nagy eséllyel előfordulhat egy kielégítő megoldás. Ilyenkor lecsökken a kezelendő információk mennyisége, nem alapvető cél az optimális megoldás, csak a szuboptimális és sokszor leegyszerűsítéseket alkalmaznak az érvelési folyamatokban. Ennek a módszernek az alkalmazása óriási kockázattal jár, egyszerűen magas a negatív, bizonytalan kimenetel.⁶⁵

⁶³Nagy Péter: *Racionális-e a külpolitikai döntéshozatal?*. In Külügyi Szemle, 2003, 2. évfolyam, 1.szám 176. o.

⁶⁴ Simon, Herbert: *Korlátozott racionalitás*, Válogatott tanulmányok, Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1982., 92.o.

⁶⁵ U.o.

9.3.3. Racionális döntéshozatalt korlátozó, torzító tényezők

Azokról a tényezőkről kiemelten fontos beszélni, amelyek torzítják a racionális döntéseket meghozatalukkor. A legkiemeltebb, a téves helyzet elemzése, felismerése. Ezen felül a múltban elkövetett hibák sokszor újra előfordulnak. A legjellemzőbb az időhiány, mint gátló tényező. Sok esetben kevés idő áll rendelkezésre egy-egy helyzet megoldására. Van olyan eset, amikor azt tapasztaljuk, hogy egyes döntéseknél nem csak a külpolitikai szempontokat követjük.

A téves helyzet felismerésből és a bizonytalanságból, amikor nem áll módban elég alaposan megvizsgálni a helyzetet, előfordul, hogy rosszul ítélik meg a környezetet. Másik nagy hiba, ami ilyenkor előfordulhat, az a végrehajtási hiba. Amikor a bürokratikus rendszerekben történik a döntés félreértése. Ilyenkor legtöbbször nem megfelelően értelmezik a döntést és saját szempontok szerint hajtják végre.

A megfelelő döntés meghozatalához és végrehajtásához is megfelelő mennyiségű információra van szükség. Vagyis, a döntéshozatal minden szakaszában azzal az információval kell ellátni a rendszerben résztvevőket, amennyivel zavartalanul és megfelelően működhetnek. Ebben jelentős szerepet tulajdonítunk az időnek is. Vannak döntések, amelyek egyszerűen nem végezhetőek el megadott idő intervallumban, mivel sok háttér munkát igényelnek. Az összes döntésben szereplő személyhez megfelelő idő alatt és a megfelelő információt kell eljuttatni. Ezért az sem mellékes mennyi szereplő vesz részt a döntéshozatalban. Sokszor előfordult már, hogy egy kisebb csoportnál a csoportkohézió fenntartása érdekében a tagok háttérbe szorították egyéni céljaikat és a csoport javát helyzetük előtérbe.

Ide sorolhatnánk meghatározó szempontnak az *emberi tényezőt* is, de ugyan akkor külön is vizsgálhatnánk. Milyen hatással vannak a döntéshozó személyek, az ő előképzettségük, tapasztalataik, együttműködésük, helyzetfelismerő képességük, objektív rálátásuk (és ezen kívül még nagyon sok tényező) magára a döntésre.⁶⁶ Ezt további megfigyelést és elemzéseket is megérdemelne a jövőben. Ugyanakkor már a jelen helyzetben látható mennyire fontos ez a tényező az Európai Unióban.

Akár az előző évek, akár a mostani diplomáciai és személyzeti összeállítást nézzük, jelentős szerepet tulajdoníthatunk minden eddig vizsgált tényezőnek és modellnek a

⁶⁶ Stein, Janice Gross: *Foreign Policy Decision-making: Rational, Psychological and Neurological Models*. In Steve Smith Amelia Hadfield and Tim Dunne eds, *Foreign Policy: Theories, Actors, Cases*, Oxford, Oxford University Press, 2008, 104.o.

külpolitika terén. Nem csak elméleteket állítunk fel és megpróbáljuk őket ráilleszteni az ismert adatokra, hanem a gyakorlatban is alkalmazzuk megfigyeléseinket. Több-kevesebb sikerrel.

10. Összegzés

Összegzésként elmondhatom, hogy ahhoz, hogy az Unió betölthesse az általa vágyott világpolitikai szerepet, hogy valódi hatalmi tényezőt jelentsen globális téren, szükség van egy mélyebb és kidolgozottabb közös kül- és biztonságpolitikára. Alapvető követelménynek számít, hogy az EU megtalálja az „önálló külpolitikai hangját”, és „egységes tényezőként lépjen fel a világpolitikai szinten”.⁶⁷

A vizsgálataim alatt, arra a megállapításra jutottam, hogy a KKBP megalkotása óta, az Unió óriási kihívással találta szembe magát, főleg amióta közösségi szintre emelte ezt a politikát. Amennyiben sikeresen veszi az akadályokat, és valóban eléri a kitűzött célokat, teljes mértékben el lesz mondható, hogy globális szinten az EU, egy jelentős szereplővé nőtte ki magát.

Első lépésként felismerte, hogy jelentős intézményi átalakításokra lesz szükség, ezáltal is biztosítva a tagországok egyre szorosabb együttműködését. A folyamatban további fontos teendő, hogy a tagországok között egyértelműen kirajzolódjon, hogy mi legyenek az EU kiemelt külpolitikájának célkitűzései. Mivel, ezáltal könnyen és gyorsan meg tudják határozni a legfontosabb stratégiai lépéseket. A második szükséges dolog, a politikai eszközös testre szabása, a szükséges források és háttéranyagok egy helyen való összegzése, könnyebb információ szerzés és információ áramlás érdekében. Már az is előrelépésnek mondható, hogy meg lett határozva mi is szükséges a KKBP kialakításához. Azt már, hogy milyen módon és mikor fog teljes mértékben megvalósulni valószínűleg a globális tényezőktől függ. Példaként itt felhoznám azt az esetet amennyiben kitörne a jövőben egy még erősebb és még mélyebb válság (mint a 2008-as) az országok egyértelműen a szorosabb integráció irányában fordulnak. Esetleg valamilyen nagyobb természeti katasztrófa okozhatja a gyors és egyértelmű együttműködést. A példáimból látható, hogy a tények jelenlegi állása szerint, az Unió csak egy komoly negatív tényező hatására gondolná meg a szorosabb integrációt, esetleg egy politikai unió kialakítását.

⁶⁷ Mitasz Renáta Katalin (2007): *Az Európai Unió közös kül- és biztonságpolitikájának fejlődése napjainkban, az Alkotmány szerződés külpolitikai vonatkozásai*. BGF, Budapest 55.o.

Ugyan akkor magát a világpolitikai szereplővé válását, épp ilyen tények segíthetik. Konfliktusok, katasztrófák és egyéb olyan szituációkban vállalt szerep, ahol bajbajutott országokon segíthet. Ahogy az elemzésemben is látható, pontos számadatokkal támasztható alá, az Unió szomszédságában levő országoknak mekkora mértékű támogatáshoz jutnak az Unió által.

Fontos szerepe van a főképviselő asszonynak és az EKSZ abban, hogy a legvéresebb konfliktusokban a békebíró szerepét vállalják. Sok ország egyértelműen elvárja az Uniótól ezt a szerepet. Érezhető azonban, hogy ő erre még nem áll készen.

Lady Ashton megítélése egy újabb töréspont az Unión belül. Vajon megfelelően végzi a rá bízott, kicsit sem egyszerű feladatokat? A semmiből megalkotásra váró EKSZ, mennyire fogja megvalósítani a hozzá fűzött reményeket. Jelenlegi visszajelzéseket vizsgálva, arra jutottam, hogy még maga a Külügyi Szolgálat sem tud határozottan kiállni amellett, hogy megfelelően működik vagy sem. Mivel az intézmény kiépítése sem fejeződött még be, pontosan 2013-ra várható, így még azt sem tudjuk megítélni, ha teljes kapacitáson működne, az mennyire szolgálja az Unió javát.

Érezhető a feszültség, az integrációban levő erősebb és gyengébb országok között. Az Unió minden eddigi építő jellegű lépését a 2008-as válság súlyosan megrongálta, ezáltal csak később fogunk hozzájutni olyan információkhoz, hogy a 21. században az integráció megfelelő irányban fejlődik-e.

A témámnak itt közel sincsen vége. További kutatásokat és megfigyeléseket igényel. Mivel egy fiatal szervezetről és funkcióról van szó a használható adatok lassan érkeznek. A megfigyelést pedig türelmesen folytatni kell.

11. Bibliográfia

1. Az EU Tanácsának Főtitkársága „Háttér- A külügyi és biztonságpolitikai főképviselő/ az Európai Külügyi szolgálat” (2009)
http://consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/Background-HighRepresentative_HU.pdf Letöltve: 2011.november
2. Kiss J. László (2011): Európai Külügyi Szolgálat, avagy lehet-e global payerből global player?, MKI-Tanulmányok, Magyar Külügyi Intézet, Budapest, 3-18.o
3. Európai Parlament –Véleménytervezet (2010)
http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/afet/pa/824/824659/824659hu.pdf
Letöltve: 2011. november
4. Az Európai Unió általános költségvetési tervezete a 2012-es pénzügyi évre 10. kötete; X. szakasz (EKSZ)
<http://eur-lex.europa.eu/budget/data/DB2012/HU/SEC10.pdf> [C:\Documents and Settings\Ivana Kocicka\Asztal\Az Európai Unió általános költségvetési tervezete a 2012-es pénzügyi évre , 10. kötet, X. szakasz \(EKSZ\) : <http://eur-lex.europa.eu/budget/data/DB2012/HU/SEC10.pdf>](http://C:\Documents and Settings\Ivana Kocicka\Asztal\Az Európai Unió általános költségvetési tervezete a 2012-es pénzügyi évre , 10. kötet, X. szakasz (EKSZ) : http://eur-lex.europa.eu/budget/data/DB2012/HU/SEC10.pdf) Letöltve: 2011.október
5. European External Action Service Graphic representation
http://www.eeas.europa.eu/background/docs/organisation_en.pdf Letöltve: 2011.október
6. „Zanathyné Martin Görgyi Margit Bécsben képviseli az uniót”, Hír6.hu/MTI, 2011.augusztus 3.
http://xn--hr6-rma.hu/cikk/56848/zanathyne_martin_gyorgyi_margit_becsben_kepviseli_az_uniot
Letöltés: 2011. november
7. EEAC, „What we do”
http://www.eeas.europa.eu/what_we_do/index_en.htm Letöltés: 2011.november
8. Horváth Zoltán (2011): Kézikönyv az európai Unióról, HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó, Budapest
9. http://consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/Background_HighRepresentative_HU.pdf Letöltve: 2011. október, sajnos már nem elérhető
10. Az Európai Unió Tanácsa által kiállított 14930/09-es határozat
<http://register.consilium.europa.eu/pdf/hu/09/st14/st14930.hu09.pdf> Letöltve: 2011. október
11. Gazdag Ferenc (2003): Az Európai Unió közös kül és biztonságpolitikája. Osiris. Budapest,
12. Gazdag Ferenc (2005): Európai integráció és a külpolitika. Osiris. Budapest.
13. „Román EP-képviselő pályázik az EU külpolitikai állására”, EURACTIV.HU, 2009.október.29.
http://kitekinto.hu/europa/2009/10/29/roman_ep-kepvisel_palyazik_az_eu_kulpolitikai_allasara/
Letöltés: 2012. április 25.
14. „Alkalmatlan a fő külügyér?”, EURACTIV.HU, 2009.november 27
http://kitekinto.hu/europa/2009/11/27/alkalmatlan_a_f_kulugyer/ Letöltés:2012.április 25.
15. Gál Zoltán (2006): A közös európai külpolitika elmélete; A neoföderalizmustól a külpolitikai döntéselméletig- Ph.D. értékelés
16. Új és ambiciózus európai szomszédságpolitika, 2011. május 25.
<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/11/643&format=HTML&aged=0&language=HU&guiLanguage=fr> Letöltés ideje: 2012. május. 01.

17. Gálik Zoltán (2006): *A közös európai külpolitika elmélete; A neoföderalizmustól a külpolitikai döntéselméletig*- Ph.D. értékelés
18. Jackson, Robert– Sørensen, Georg: *Introduction to International Relations* (Theories and approaches.) Oxford University Press. Third Edition. 2007
19. James D. Morrow: *A Rational Choice Approach to International Conflict*. In Nehemia Geva, Alex Mintz eds, *Decision Making on War and Peace*, Lynne Rienner Publishers, London, 1993, 30.o.
20. Margaret Hermann elméletei alapján <http://www.maxwell.syr.edu/hermann/> Letöltés 2012. január
21. Mezei Géza: *Döntéshozatal a nemzetközi kapcsolatokban*. In *Külpolitika* 1986. 13. évfolyam, 3.sz. 29.o.
22. Nagy Péter: *Racionális-e a külpolitikai döntéshozatal?*. In *Külügyi Szemle*, 2003, 2. évfolyam, 1.szám, 144.o., 176.o.
23. Kiss J László: *Változó utak a külpolitika elméletében és elemzésében*, Budapest, Osiris Kiadó, 2009, 338.o.
24. Simon, Herbert: *Korlátozott racionalitás*, Válogatott tanulmányok, Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1982., 92.o.
25. Stein, Janice Gross: *Foreign Policy Decision- making: Rational, Psychological and Neurological Models*. In Steve Smith Amelia Hadfield and Tim Dunne eds, *Foreign Policy: Theories, Actors, Cases*, Oxford, Oxford University Press, 2008, 104.o.
26. Mitasz Renáta Katalin (2007): *Az Európai Unió közös kül- és biztonságpolitikájának fejlődése napjainkban, az Alkotmány szerződés külpolitikai vonatkozásai*. BGF, Budapest 55.o.